

کۆمهله و تارى

(: وارگه و ناودارانى) كورد

به ليكۆئينه وه ونوسين به شيوهى دايره تولمه عاريف
به رگى چواره م

ههركهسى فهرهنگ و زانين به دهس بينى
رهحمهت و بهر كهت به سه ر خويىدا ده بارينى (شه پۆل)

نوسه ر: محمه د صالح ئيبراهيمى (شه پۆل)

لاپه ره ی کتیب وه ک شاپه ره که روحی ئیمه
بولای نورو روناکی ده خاته هه لفرین: ویلتیر.

ناسنامه ی کتیب :

کومه له و تار ی: وارگه و ناوداران ی کورد

به لیکوئینه وه ونوسین به شیوه ی دایره تولمه عاریف
به رگی چواره م.

□ - نوسراوی: دوکتور محمه د صالح ئیبراهیمی (شه پوّل)

□ ویرستار: نه نداز یار مام ئازاد ئیبراهیمی.

□ پیت چینی به کامپیوتیر: مؤتسه سه سه ی نه قش چه لپا خانم تاهیره شامانیان

هه رکاتی ده چمه په رلانه خه فه تمه؛ که ته مه ن، چه ن
کورت، بوکه لک وه رگرتن له و سفره ره نگینه (شه پوّل).

ئهم کتیبه پیشکده شه به باوک و دایکم.

چون بژی مهرج و شهرته، نه ک چه نده بژی (پوشکین).

که سی نه توانی یارمه تی خوی بدا، هیچ که س ناتوانی یارمه تی بدا
(گاندی).

به خه رو به خه نده، نه و که سه یه، که نه گه ر به لیتی دا، جیی به جیی بکاو
نه گه ر، ده سه لاتی هه بو، لیبورده بی.

پاراستنی حه ق و مافی مرو، باشترین و به رزترینی مرو فانی و ره سم و
قانون و یاسا، یه.

سه‌ره تا

خودایه هه‌رتو کارسازی، هه‌ر تو فریاد ره‌سی بوئی دهره تانان، سپاست ده‌که‌م و له‌به‌ره‌ت ده‌پاریمه‌وه خواجه‌ه‌م هه‌موزولم و زوره، له‌وزه و تاقه‌تی ئیمه‌به‌ده‌ره، تویش هه‌لی نه‌گری و به‌فریامان وه‌ره‌ه‌م زولمه‌بی‌وینه‌ی ئه‌ردو‌غانی تورکمان، له‌سه‌ر لابه، خو‌ت فه‌رموته: «توله‌ی مه‌زلوم له‌زالم و توله‌ی بزنی کوله‌له‌ بزنی شاخ‌دار، ده‌ستیمه‌وه. کورد، خوئی گوریووه و بو‌ئزادی مرو‌فانی و ئینسانی خوئی ده‌کوشی و ئه‌وه‌مووه خوینه‌ی بو‌ئزادی داوه و تویش توله‌ی نه‌ته‌وه‌ی به‌شخوراوی کوردت، له‌بومدیه‌نی ئه‌لجه‌زایر و سه‌دام حوسین عه‌فله‌قی و حه‌مه‌ره‌زای په‌هله‌وی بو‌ئسته‌اندوین، ده‌ی به‌لوتفی خو‌ت توله‌مان له‌ئه‌ر دو‌غان و مه‌ردو‌غان و چیچه‌ک و میچه‌ک بو‌بستینه‌وه ئیمه‌ی کوردیش هه‌روا ده‌کوشین و کول‌نا‌ده‌ین و له‌راست زالم‌ان و مارزاند‌ا هه‌روا له‌خو‌مان به‌رگیری و دیفاع ده‌که‌ین و به‌رخو‌دان به‌رده‌وامه، له‌ئیمه‌راپه‌رین و بزاو، له‌تویش به‌ره‌که‌ت و به‌ئا‌کام گه‌یاندن. دیاره‌نا‌نامه‌ی هه‌رکه‌سی، کتیبچه‌ی نا‌ساندن‌ی ئه‌وه، نا‌نامه‌ی نه‌ته‌وه و ره‌گه‌زه‌کانیش، میژوی ئه‌وانه. ره‌گه‌زی نه‌ته‌وه‌ی کورد، له‌سه‌ره‌تای په‌یدا بو‌نیه‌وه، که‌فره‌ش که‌ون و که‌و نارایه و کورد، گه‌نمی په‌یدا کرده و خاو‌هن و خیوی ئه‌م خاک و نیشتمان‌ه‌بووه و هه‌یه، که‌ئیستا‌لیی ده‌ژی و فره‌ترپان و به‌رین تریش بووه و هیرشکاران و شه‌ر خوازان لیان داگیرکردون و دنیا‌یش ده‌زانی کورد، شه‌ر خوازیه و شه‌ر خوازیش نه‌بووه و ته‌نیا له‌مال و نیشتمانی خوئی دیفاعی کرده و زه‌رده‌شت ئه‌وی به‌(هو‌مان) ناو بردوه. فارابی و مه‌سکوویه، به‌هه‌بونی بال‌آتر و نیچه‌nigh ی ئه‌لمانی به‌مرو‌فی به‌رز و زانایانی ئینگلیسی به‌مرو‌فی قه‌وی و پته‌وه، ناوی ئه‌وه‌یان بردوه. فره‌هه‌له‌یه، کورد، به‌ژیر ده‌سه و په‌یردوی ئه‌م و ئه‌وه، دابنری یا خه‌تی کورد، به‌ئارامی یا ئاشوری یا بابیلی و عه‌ره‌بی، دابنری، چونکا، بی‌باکی، سوارچاکی، ژیری و مرو‌فانی و میرانی کورد، ئیستایش (۲۰ تا ۲۹۹۸/۲/۲۹ ز) که‌سپای تورک به‌وته‌یاریه، به‌ده‌س چه‌ن گریلای کورد، به‌زی و له‌ترسا به‌ره‌و دوا، بی‌ئاو‌ر دانه‌وه، رای کرد و خوئی کرد به‌کونای ئه‌ردو‌غان و چیچه‌کدا - ئازایی و نه‌به‌زی کورد، و یردی زمانه، کورد، له‌ره‌گه‌زی: که‌یمورس: کیومرث: گایومیثرت: گه‌ییو: میتری کامل - ه، له‌کیانه، له‌زه‌رده‌شت پیغه‌مبه‌ره، که‌زه‌رده‌شت له‌کتیبی ئاو‌یستادا، ده‌لی، بار و بکه‌ینه

ئافەرگار و بلین: خودایا ره گهزی ئیمه به سەر تاریکی و رهشی و ئههریمه و چه پهلی، سەر، بخره، ئیمه همیشه بو پایه داری ره گهزی خویمان بهرگیری کردن و بهر خودانمان له راست هیرشکاراندا، نیشان داوه و بهره وانیمان له خویمان کردوه و دوژمنانمان له وارگه و نشینگه ی خویمان، وه دهر ناوه، جهنگمان بو ئاشتی، نه کت بو شهر فروشتن به خه لکی تر، کردوه، جهنگ له راست ته مه لی، جهنگ له گه ل بیگانه، جهنگ له گه ل هه ژاری و فه قیری و بی فه ره نه گیدا، جهنگ له گه ل، درو، زمان لوسی، بی ئه خلاق و ناپا کیدا. جهنگ له گه ل فرو فیل و نامرو فانیدا، له گه ل خو به که مزانی و بی باوه ری به خو و بی باوه ری به نه ته وه ی نه جیب و شهرینی کورد و کوردستان، جهنگ له گه ل پوچی و خورافات و زورداران و مارزاندا، تاکهس نه ویری بو مال و ناموسی ئیمه به نامرو فانی بروانی و زمان و ته ده ب و هونه ر و فه ره نه گی کوردی، له نه ته وه ی کورد، قه ده غه بکه ن، تاکوردستان به ئازادی، سەر به خو یی خو یی بگاوه به شادی و به خیر و خوشیه وه، به بی وه ی بژی.

دیاره زمانی کوردی ئه م سه رده مه، هه ر ئه و زمانه یه که ماننا و ماد، قسه یان پیی کردوه و ئاو یستای زه رده شتی پیی نوسراوه، که به در یژی میژو، ئال و گوری به سه ردا هاتووه و نه ته وه ی کورد، زاروکی ماننا و ماد - ن (سه بک ناسی، به هار بهرگی یه که م په ره ی ۵ و تاریخی لوغانی سامی دوکتور ئیسرا ئیل چاپی میسو و کورد و کوردستان واسیلی نیکتین، ته رجه مه ی محمه د قازی). پروف سو ر سایی ده لی: «ماد - ه کان خیلی کورد بوون، له شهرق یانی له غه ربی ئیراندا نیشته جیون و نیشتمان ه که یان له خلیجی فارسه وه تا ده ریای خه زه ر، در یژه ی هه بووه. (کورد و کوردستان به نه قل له توحفه ی ناسری په ره ی ۱۹). دارمیسته ته ر، موسته شریقی فه رانسه وه ی ده لی: «زمانی کوردی له ریشه و ره گاژی زمانی ماد - ه - سه رچاوه ی به رو). هوارت و دارمیسته ته ر، باوه ریان وایه که زمانی ماد، زمانی کوردی موکری ئه مرویه (تاریخی ئایه توللامه ردوخ، کوردستانی).

سیسیل. جی. ئیندموندز نوسیویه تی: «کوردی ئه مرو ماد - ی که ونارا و سیوه مین پاشایی گه وه ی شهرقه (کورده کان، عه ره به کان و تورکه کان). دیاکو ئوف به ناساندنی سەر زه روی تاریخی ماد و ناو بردنی ۱۲ ناوچه ی جوغرافیایی بنه ره تی وارگه و نشینگه ی ماد - ه کان، دو به شی ناوه ندی خاکی بن ده س ماد - ی به و خا که زانیوه، که له

دهریاچه‌ی ورمی تا بهشی لای سهروی چۆمه ئاوی دییاله، دریژه‌ی هه‌بووه. یانی ناوچه‌ی شاره‌کانی ئیستای (۲۰/۳/۲۰۰۸ز) میانداو، بانه، سلیمانی، زه‌هاو، سنه‌ی کوردستان و بهشی سهروی چۆمی دییاله، ئه‌وه‌ی له‌سی کوچک‌ه‌ی شاره‌کانی ئیستای سلیمانی، زه‌هاو و سنه‌دایه، یانی **وارگه و نشینگه‌ی کورد**، له‌که‌نداوی فارسه‌وه تا ده‌ریای مازنده‌ران، پان و به‌رین بووه (تاریخی ماد، په‌ره‌ی ۸۷، ته.م. دیاکوئوف، ته‌رجه‌مه‌ی که‌ریم که‌شاوهرز).

له‌جه‌م وکۆی: بیرورای توژیته‌ران، له‌سه‌ربنه‌ره‌تی، تاییه‌تمه‌ندی یه‌کان، جیی دلنیا‌یی زانیی زمان ناسی، ئه‌مه‌ده‌سه‌لمی‌ندری، که‌زمانی کوردی زمانیکی سه‌ربه‌خویه و عیلم و زانییه‌کانی زمان ناسی، دیان به‌سه‌ربه‌خویی زمانی کوردیدا، ده‌نی. نه‌قل له‌کتییی ئاواناسی و ده‌ستوری زمانی کوردی په‌ره‌ی ۲۷ تا ۲۵ دوکتور عه‌لی روخزادی، ئه‌ندامی هه‌یه‌ت عیلمی زانکۆ، چاپی ۱۳۷۹ هه‌تاوی.

خوایه‌خۆت باش ده‌زانی له‌به‌ر، زولم و زوری زۆرداران و بی‌ده‌ره‌تانی ئیهمه‌ی کورد زمان، ئه‌وانه‌ی له‌بازاری عیلم و زانی و وتاردا، گه‌وه‌ه‌رفروشن و دور‌ناسن له‌م دیو، که‌متر، به‌زمانی کوردی باس و خواسی، گه‌رناسان و زانیان و سه‌رناسانی کوردیان کردوه و له‌**وارگه و نشینگه‌ی کوردان**، به‌زمانی شیرینی کوردی، که‌م‌تر خۆی له‌قه‌ره‌دراوه. جائه‌وه‌بوو، که‌وتمه‌سه‌ر ئه‌و خه‌یاله‌که‌به‌زمانی زگماکی و کوردی به‌ئه‌ندازه‌ی وزه‌زانیی خۆم، ئه‌وه‌نده‌ی بۆم لواء، له‌باس و خواس و به‌سه‌ره‌ات و زانیی و دانایی و میژوی گه‌وره‌پیاوان و ژنان و هه‌ستیاران و شاعیران و خاوه‌ن‌ناوان و سه‌رداران و هۆته‌رو هۆنه‌ری کورد و کوردستان، کۆبکه‌مه‌وه‌ئه‌وه‌ی له‌نیو‌دوتوی کتییبه‌ فارسی و عه‌ره‌بی و... دیتومه‌و ئه‌وه‌ی له‌ئینسانه‌ ژیر و پیره‌کانی پریرو تاگادار، بیستومه، به‌زمانی شیرینی کوردی، بی‌نوسمه‌وه‌و ناوی لی‌بنیم **وارگه و ناودارانی کورد**: کۆمه‌له‌و تارێ. - شوکر بو‌خوا توانیومه‌زیاتر له‌سی و چواره‌زار (۳۴۰۰۰) په‌ره‌به‌زمانی کوردی له‌قه‌تعی وه‌زیری دا‌بنوسم و به‌کامپیوتیر پیت چنی و تاییی بکه‌م و له‌**به‌رگی** وه‌زیریدا، ئاماده‌ی چاپی بکه‌م. ده‌بی‌بلیم شوکرانه‌بژیرم که‌تائیستا ۲۷ فه‌وره‌ی ۲۰۰۸ ز - توانیومه، ئه‌م خزمه‌ته، فه‌ره‌ه‌نگیانه‌یش ئه‌نجام بده‌م و له‌چاپ بدرین و بگه‌نه‌کتییخانه‌ی کورد، زمانان.

۱- دین و ئه‌ده‌ب چاپی ۱۳۶۱/۶/۲۸ تاران مه‌تبوعاتی عه‌تایی دو‌به‌رگ.

- ۲ - ته‌فسیری سورهی فاتحه‌الکتاب چاپی ۱۳۶۷. به‌خشی بین‌المللی سازمانی ته‌بلیغاتی ئیسلامی.
- ۳ - په‌ند یا نه‌مسالی قورئان چاپی ۱۳۶۲. چاپی - نه‌لۆسی شنۆ.
- ۴ - کۆزانی فه‌ره‌ه‌نگی زمانی کوردی (ئاداب و رسوم: فولکولۆر) چاپی دوهم / ۱۳۷۹/۱۱/۲ - چاپی ئه‌وه‌ل چاپخانه‌ی جواهری سالی ۱۳۶۰ تاران.
- ۵ - باوی کۆمه‌لایه‌تی و میژویی و ... چاپی نه‌و‌روزی ۱۳۵۷ - تاران چاپی دوهم / ۱۳۷۹/۱۱/۲ هه‌تاوی تاران.
- ۶ - ژیناوه‌ری زانایانی کورد ... یا‌گه‌نجینه‌ی فه‌ره‌ه‌نگ و زانست چاپی ۱۳۶۴ تاران
- ۷ - به‌رگی دوهمی زانایانی کورد چاپی ۱۳۷۹ - نه‌شری محهمه‌دی سه‌قز.
- ۸ - نوژماره‌ کوفار به‌ ناوی گرشه‌ی کوردستان چاپی ۱۳۵۹ - وه‌ یه‌ که‌م ژماره‌ی گرشه‌ی کوردستان له‌ ۱۹۸۱/۳/۱ له‌ چاپ دراوه‌ و بلا‌و‌کراوه‌ ته‌وه‌.
- ۹ - میژوی را‌په‌رینی ژه‌نرال مسته‌فا بارزانی را‌به‌ری که‌بیری هه‌میشه‌ زیندوی نه‌ته‌وه‌ی کورد و هه‌ماسه‌ی په‌رینه‌ وه‌، له‌ ئاوی تاراز ئه‌م هه‌ره‌ که‌ته‌ له‌ هه‌ره‌ که‌تی ماژوله‌ چین زور‌گرینگتر بو‌وه‌ و ئه‌م کتییه‌ له‌ چوار ده‌فته‌ردا، دراوه‌ته‌ ده‌س دوکتور پیروت ئه‌حمه‌د له‌ تاران که‌ بی‌نیری بو‌هه‌ولیر بو‌چاپ.
- ۱۰ - چریکه‌ی هه‌زرتی یوسف یا ته‌فسیری سورهی یوسف به‌ کوردی به‌ کامپیوتیر جوان حروف‌چینی کراوه‌ و ئاماده‌ی چاپه‌.
- ۱۱ - زیره‌ی زیرین له‌ بن‌ژماره‌ی ۲۲۷ له‌ ۱۹۹۹ ز له‌ هه‌لیر، ئاراس چاپکراوه‌.
- ۱۲ - را‌په‌رینی مه‌لیک‌غازی هه‌زرتی شیخ‌عوبه‌یدی‌لانه‌ هری‌شاهی شه‌مزین به‌ کامپیوتیر جوان حروف‌چینی کراوه‌ و ئاماده‌ی چاپه‌.
- ۱۳ - زیندوی کوری‌بیدار - وه‌ کتییی‌شاره‌ هه‌نگ‌که‌له‌ لایه‌ن‌نوسینگه‌ی فه‌ره‌ه‌نگی ئیسلامی یه‌وه‌ له‌ تاران له‌ سالی ۱۳۷۵ له‌ ۱۵ هه‌زار‌دانه‌ی ره‌نگین له‌ چاپ دراون. ئه‌م دوکتییه‌ ته‌رجه‌مه‌ن.
- ۱۴ - به‌رکی ۳ و ۴ و ۵ و ۶ زانایانی کورد به‌ کامپیوتیر جوان حروف‌چینی کراون.
- ۱۵ - ته‌رجه‌مه‌ی ئینسان و بروا، چاپی ۱۳۶۱ سروش تاران، نوسراوی ئوستاد شه‌هید موته‌هه‌ری.
- ۱۶ - یوسف و زوله‌یخا به‌زبانی کوردی به‌ کامپیوتیر جوان حروف‌چینی کراوه‌ و

ئاماده‌ی چاپه.

- ۱۷ - شیخی ئیشراق - به کامپیوتیر جوان حروف چینی کراوه و ئاماده‌ی چاپه.
 ۱۸ - صه لاهه دین ئه یوبی - به کامپیوتیر جوان حروف چینی کراوه و ئاماده‌ی چاپه.
 ۱۹ - مهولانا خالد شاره زوری - به کامپیوتیر جوان حروف چینی کراوه و ئاماده‌ی

چاپه.

- ۲۰ - ئایاتی مونته خه به - به کامپیوتیر جوان حروف چینی کراوه و ئاماده‌ی چاپه.
 ۲۱ - باوه‌ی کورده واری بهرگی به کهم چاپی ۱۳۷۸/۵/۷ هه تاوی. به مجوزی شماره‌ی ۶۲۰ - ۱۳۷۸/۱/۲۲ تاران.

- ۲۲ - باوی کورده واری بهرگی دوهم چاپی ۱۳۷۸ ی هه تاوی تاران.
 ۲۳ - ته رجه مه‌ی قورئانی کهریم له ئه وه له وه تا ئاخیرین سوره به ته وای که ره نگی و جوان له سالی ۱۳۷۶ له لایهن سازمانی ته بلیغاتی ئیسلامی یه وه له چاپ دراوه و یو جاری دوهمیش له سالی ۱۳۷۷ و ریگه وتی هاوینی سالی ۱۹۹۹ ی زاینی له چاپ دراوه ته وه وله لایهن نویته‌ری ده شاری کوردنشین له مه جلیسی شورای ئیسلامی له تاران ته قدیر و ته شویق به وینه که تپی له ته رجه مه‌ی قورئان به کوردی: (شه پۆل) کراوه و ئه م ته قدیرنامه له روزنامه‌ی جمهوری ئیسلامی ئیران چاپ کراوه، ئه م ته رجه مه جاریکیش له لایهن کاک مه لا هادی و دانا کهریمی کانی سور، لای بانه له ۱۳۷۹/۹/۱۱ و ۲۰۰۰ ز - له ده هه زار نوسخه به نیو کتیبخانه‌ی سوننه له چاپ دراوه و واتای بیسمیلا کان و ئاخری ئه و مه به ستانه‌ی چاپی سازمانی ته بلیغاتی ئیسلامی لابران و ته نیا له سه ر جه لده که ی نیوی محمه د صالح ئیبراهیمی چاپ کردوه.

- ۲۴ - کومه له و تاری (: واره و ناودارانی کورد) بهرگی چواره م، به لیکۆلینه وه ونوسین به شیوه‌ی دایره توله عاریفی کوردی داگری: سه ره تا، نیشتمانی نه ته وه ی کورد، ره گه زی کورد، سمکۆی مه زن، وینه، ئیحسان نوری پاشا، ئه میرانی کورد، ئه میر به درخان پاشا، راپه رینه کانی سالی ۲۰ تا ۳۰ ز - ده وله تی حه سنه وه یه، ده وله تی دوسته کی، راپه رینی نه ته وه ی کورد له ۳ ده وره دا، کورد و میژونوسان، ده ره تان له ده س دان، ناوی هه ندی نه ئه میرانی شوانکاره، ره وادیانی هه زبانی: شه دادیان، کوردستان، ئازادی خوازی، کیله شین، ئه سنه یاشنو، شناختی از کورد و کوردستان، داوا کردنی مافی ره وای کورد، حه ماسه‌ی درویش عبیدی، حماسه‌ی دوازه سواره‌ی مریوان، شیر مردانی شکاک، استاد

محمد سعید، کوردکیه و کوردایه تی چیه، ههزار، یوسف و زوله یخا، داواکردنی مافی ره وای کورد.

٢٥- کۆمهله و تارێ بهرگی ٢: داگری شیخی ئیشراق و سولتان سه لاجه دین ته ییوبی و... کۆمهله و تارێ (وارگه و ناودارانێ کورد) بهرگی ٣ به لیکۆلینه وه و نوسین به شیوه ی دایره تۆلمه عاریف کوردی. داگری: سه ره تا، ره گه زی کورد، ده وله تی بابان، بیته شی، ئیلام، ئین خه لکان، ئاواز: به یاتی کورد، ده نگ و ئاواز، ناودارانێ موسیقی زانانی کورد، باجه لآن، لیکۆلینه وه یه ک، هه له بجه ی شه هید هیر و شیمای کوردستان، باله وه ند، بالول: بالولی کورێ ته میرجه مشید: دونبولی، بالول: حاجی به گ کورێ ته میر فه ره یدون (: ته میر قلیچ)، بالولی کورێ ته لوه ند به گ کورێ شیخ ته حمه د له خانه دانی کوردی شاری سلیمانی، بالول ته بووه هیب، بالولی خاریجی که شاره که له سالی ١١٩ مانگی له هیشامی بن عه بدولمه لیک ته مه وی راساوه و له شاری موسله وه تا کوفه ی هینا وه ته بن فه رمانی خوێ، بالولی شولی که عارفی گه و ره بووه و ئینی به توته ی ته نجه لی له لورستان چاوی پی ته که وتوووه، بالولی کا که بی ته هلی یاری و یارسان. بوکان، قه لایچی بوکان، به هار (: وه هار)، واژه کانی کوردی، بدلیسی: ته میر شه ره فخان، بدلیس، شاری بدلیس، یاسر بدلیسی عارفی ناودار، به درخان، بوختی، برادوست، حه کیم ئیدریس بدلیسی، بانه: شاری بانه، بیجار: شاری بیجار، بیروه ند، بیستون، بیستون و که و ناراناسان، بیژهن و مه نیژه، بابه زید (: شاری بابه زید)، باینگان، پازوکی، پاوه، به لیکۆلینه وه، پشتکو، په ریشان لور: مه لا ته ولقاسم ناودار به مه لا په ریشان (بلباس، پیران، پیرانشار، مامه ش، مه نگور، شه هید هه مزاعای مه نگور، به گزاده، (فه یزوللا به گی)، ته ختی سلیمان، کوردستان، که له سور، لیکۆلینه وه یه ک له بابه ت که لوره وه. ورمی، مه لا خه لیل گورامه ری، هه ورامان، قه واله کوته کان به لیکۆلینه و لیکدانه وه. بادینان (به هدینان) بازرگان، بازگیری کورد، بجنورد، به راهویی کورد، ئاترو پاتین، وندابونی گه نج، جلکی ژن. سه لماس (زاروه ند) ئاوینه ی میژو، نوگه نجی نادیار، سه ردار ره شیدخانی ته رده لآن: عه باسخان، سمیناری سه قز و ته وسیعه ی فه ره نه گی، که کاری عیلمی و لیکۆلینه وه ن، ته وریر به شیوه ی ته حقیق.

Dr.Saleh Ebrahimi

Tahîrî Hemedanî

ژياني بابہ تاهير:

خواناس و ههستياري لورساني سهدهي ۵ ي مانگي و ۱۱ ي زاييني كه سرودگه لي - كه زوربه يان - چارينهن، له قاپوركي دوھوتينه دان، كه به زاراوه ي تايهت به گوران و له ك و لورن، لهو زانايه، به ميرات بو ٿيمه ماوه و ههروا، واژه و بيژه گه لي كورت و پرو ته ژي له واتاي خواناسانه و عارفانه شي لي جيماوه.

له بابته له دايك بوون و سالي وه فاتي بابہ تاهير، جوړي ژيان يا خويندن و به دهس هيناني زانين و عيلم و مه عريفهت و مه سله كي عارفانه ي ټهو زاته، له سه چاوه كوټه كان، ټاگاداري به كي ورد و روناك به دهس نايي، تائه و شويته ي كه (ټيدوارد هيرون ټالين) بابہ تاهير - ي به (كه سايه ټيكي مه رموز) ناو بردوه و ده نوسي: له بابته ټه و هيچ نازانين (په رهي ۳، ۱۲) وه ليكوله ري ديكه (بروانه: ټيرانيكا ۲۹۶ / ۱۱۱) له سه ر ټه و باوه ريه كه هه مو ټه وانه ي له بابته تاهيره وه، ده يزانين ټه مه يه كه شاعيري سوڤي خو، بووه، ټه وه ي كه زياتر هو ي نه ناسيني بابہ تاهيره، يه كه م سوڤي بوني ټه وه و خوي گوشه گير بون و له ټاكاما ژيان به گوم نيوي و ټه و چريكه و ټه فسانانه ن كه به وينه ي كه شف و كه رامته و دوډي و بوډي له لايهن ټوگر دارانيه وه، ټه دريټه پال بابہ تاهيره وه.

سال و روژي له دايك بوني بابہ تاهير: له هيچ سه چاوه يه كي كوټه وه، ديار ي نه كراوه و قسه ي لي نه كراوه، هه ندي له نوسهران به گومانه وه، چهن د شتيكيان نوسيوه، ميرزا مه هديخان كه وكه ب له سه ر بنه رته ي چارينه يه كي موعه م ما وينه كه ټه كري لي ي بكوټل دريټه وه و ده لين هي بابہ تاهيره:

موټان به حره م كي ده ر زه ر ف ټامه ده سته م

موټان نوخته كي ده ر حه ر ف ټامه ده سته م

به هر ټه لفي ټه لف قه ددي به را يو

ټه لف قه دده م كي ده ر ټه لف ټامه ده سته م.

سالیٰ له دایک بوونی ئهوی به ژماره ی ۳۲۶ [ق] به نیوی سالیٰ له دایک بوونی بابه تاهیری لور: لیک داوه ته وه. (بروانه ۱۲/۸۳۹، E۱۲ ئیرانیکا هر ئه و شویته). پرزانا قه زویئی قسه کانی که وکه بی به (هه لسه نگانندی فره سهیر و به عه جیب و غه ریب ناو بردوه (۲۸۱/۵) - وه دوکتور ره شید یاسمی کوردی کرماشانیش، ئه وه ی به (به خو غافلاندن و حیساب تراشی) (په ره ی ۶۸ - ۷۰) داناهه. به لام یاسه می به پیئی هر ئه و چارینه ی بابه تاهیر، هر وا، به ئامازه کردن به گرینگی ژماره ی هزار، له لای زوربه ی گهلانی دنیاوه، به تایهت له لای برواداران و پهیره وانی زه رده شت که باوه ریاں به هاتنی نوسخه ی جامعوه و نایغه یه ک له سه ره تای هر، هزار ساله دا هه یه، جا هر له و رووه وه، یاسه میش لای وایه، مه به سستی بابه تاهیر له واژه ی ئه لف سالیٰ ۱۰۰۰ ی زاینی بووه و له ئاکامدا، بابه تاهیر له ساله کانی ۳۹۰ و ۳۹۱ ی مانگی و ریکه وتی ۱۰۰۰ ی زاینی له دایک بووه.

ئه و قسه به گومانه ی یاسه میش له ره خنه ی توانج و یژانه ی مینه وی (په ره ی ۵۵) نه پار یژراوه. سه ره نجام، مه به ست (رافه ی ...، ۳۲ - ۳۴) گومان و یژانه ی که وکه ب و ره شید یاسه می به بی کا کل و به پوچهل دانریاون، وه به نه قل له سولتان عه لیشا گه ناوایی له سه ره تای کتیبی ته واریخ (بروانه: کلکه ی وتار) نیوه ی چاری چارینه ی ناو بریاو، به روناک که ره وه ی میژوی ژیا نی بابه تاهیر له نافینی هزاره ی یه که می مانگی، یانی به سه ده ی ۵ ی مانگی و ۱۱ ی زاینی، داده نی، و دیاری ده کا. (هه روا بروانه هر ئه و سه رچاوه، بابه تاهیر ...، ۶) هه رچه ند ه یچ کام له و قسه و گومانانه، وه رنا گیر دین. به لام هه ندی له لیکوله ران، به سه رنجدان به روژگاری وه فاتی بابه تاهیر (دوای ۴۷۷ - ۴۵۰ مانگی) بروانه کلکه ی وتار) ئاخو و ئوخری سه ده ی ۴ ی مانگی یان، به نیو میژوی له دایک بوونی بابه تاهیر قه بول کردوه. (بروانه: سه فا، ۲/۳۸۳: مه به ست، هر ئه و شویته، ۵). وه فاتی بابه تاهیری لور: هیدایهت بی له بهر چاوگرتنی سه رچاوه یه ک، وه فاتی ئه و

زاتہی به ۴۱۰ ی مانگی داناوه. (ریاز...، ۱۶۷، مه جمعه...، / ۱ / (۲) / ۸۴۵). یہ کہ مین سہرچاوه یہ ک کہ لهوا به نیو (تاهیر) - بی ناوردنی (بابه) و (عوریاں) - ئاماژہ گه لی له نامه کانی (عہینولقوزاتی ہہمہدانی دا ہہیہ) (کوژیاو - ۵۲۵ ی مانگی) کہ گو یا عہینولقوزات چووہ ته زیارہ تی قہبری (تاهیر) (۲۷/۱) یا (فہتہ) - له خواناسان و کہ هاو خول و جیی ریژدانانی عہینولقوزات بووہ. کہ ۷۰ سال کوشاوه، تا خوشہ ویستی خوئی سہبارہت، به بابہ تاهیر، بتہو، رابگری (۲۵۸/۱) وه یا عہینولقوزات جار به جار نامه یہ کی له شوینی قہبری (تاهیر) نوسیووہ (۳۵۱/۱، ۴۳۳) ئہمہ وادہ گہیتی کہ بابہ تاهیر له ہہمہدان ژیاوہ و له ویش و ہفاتی کردوہ و نیژراوہ و له لای مروف گہلی زاناو بہ ماریفہت قہدر و قیمہتی تابہتی ہہبووہ و خواناسی ہاوشانی پیری وه کو (بہرہ کہ) و (فہتہ یا فہتہ) ی بووہ، کہ بہ دو کہس کہ له مہزنہ کانی ئہہلی تہریقہتی ہہمہدان ہاتونہتہ ژمار. بہ لام کونترین سہرچاوهی میژویی کہ لهودا دیدار و وتووژی توغرو ل سہلجوقی (مردن: ۴۵۵ ی، مانگی) و بابہ تاهیر بہ لگہیی ئہداتہ دەس، راگہ یاندنی راوہندی یہ (پہرہی ۹۸ - ۹۹). له کتیبی راحہ تولسودور (کہ له: ۵۹۹ ی مانگی و ۱۲۰۲ ز - نوسراوہ -) له م چاوپیکہوتنہ کہ توغرو ل بارگہ و بنہی خستبو (ہہر ئہ و کتیبہ، ۹۹) وه بہ تابہت بہ ورد بونہوہ له قسہ کانی بابہ تاهیر و بہ لگہ ہیئاوہ بہ ئایہتی قورئان (ان الله يامرُ بالعدلِ و الاحسان...) وادہر دہ کہوئی کہ بابہ تاهیر له ئاخو و ئوخری نیوہی سہدہی ۵ ی مانگی ئہو نہ، ناودارو سہنگین و پیر ماریفہت بووہ، کہ سولتانی بہ وزہی سہلجوقی، گوئی بو پهندي ئہو رابگری و دەسی بابہ تاهیر ماچ بکا و بہ قسہی بکا و لولہی شکاوی ئافتاوہی بابہ تاهیر، وه ک ئہنگوستیلہ له قامکی خوئی بکا، تا پهندي بابہ تاهیر له بیر نہباتہوہ و رہفتاری پی بکا. (ہہر ئہو شوینہ) لهوہ دہچی و ہفاتی بابہ تاهیر دوای تیپہربونی توغرو ل له ہہمہدان، یانی له سالہ کانی ۴۴۷ - ۴۵۰ ی مانگی (بروانہ براون، ۱۱/۲۶۰) روی دابی، له م

رووہ وہ، قسہی رہ زاقولیحانی ہیدایہت (ہەر ٿو شوینٺه) له بابہت سالی وه فاتی بابه تاهیر (۴۱۰ ی مانگی) نابی راست بی و درویه، به لام هاوچاخ بونی بابه تاهیر له گهل ده یله میمان دا، هەر وه ک هیدایهت ناماژهی بو کردوه (هەر ٿو شوینٺه) له ناراست ناچی و ٿه بی دروست بی، زوربهی لیکولہ رانی دواین، به پیسی قسہی راوهندی وه فاتی بابه تاهیریاں دواى ۴۴۷ یا ۴۵۰ ی مانگی داناوه. (بروانه: ۱۲ E هەر ٿو شوینٺه: سه فاه، ۳۸۳/۲؛ مه بهست هەر ٿو ی.) له ٿاکامدا قسہی حوزوری بابه تاهیر له سهر جه نازهی عوینولقوزات و قسہ کردنی ٿو له ته ک کوژراوه کهی (ٿو هدی، ۶۳۴) و ههروا چیروکی رویشتنی خاجه نه سیره دین توسی (۴۲۸/۵ ی مانگی) قه بول ناکری (ٿو هدی هەر ٿو ی) براونیش دیتن و قسہ کردنی بابه تاهیر و کوری سینای، به ههند دایناوه (۱۱/۲۶۱) نیوی باوکی بابه تاهیر نه زانراوه، به لام حیوی (زه ریفه) به فهره یدون ناوی بردووه. (ٿاغبوزوگ، ۹(۲)۶۴۲/). نازناوی بابه تاهیر، واژهی (بابه) له گشت سه رچاوه کوته و دواینه کاند، ج کتیبه تاریخی یه کان یا ته زکهره نامه کان به نیو (بهر یا پیش) نیو، بو ٿو زاتہ یان به کار بردووه، دیاره ٿه وهش بو ریژ لیٹان بو ٿو به کاریان بردوه، هەر وه ک له کوردی دا ده لیٹن: بابه! بو باپیره یا بابه گه وره، باپیر، باپیره، یا بابه گه وره یا بابه شیخ، باوه لی، بابه سه یید، مام، خال، مامه، خاله، کاک، کاکه، بو ریژ دانان له کهسانی خوشه ویست و ریژدار، به کار ده برین، بابه یش وایه، هه رچه ند بو کاک، ده لیٹن: (شاکاک) بووه. هەر جوړ بووه یا ده بی، بابه تاهیر له سی غه زهل ډاکه به وه زنی چارینه ن، تاهیر و له غه زه لی ترا بابه تاهیر - ی کردوته، نازناوی خو بی. (بروانه: مه بهست شهرح، ۱۷۴ - ۱۷۶) و له هه مه دانیشدا به بابه نیو ده بری (ٿازاد، ۱۷۳). به لام نازناوی (عوریاں) له هیچ یه ک له سه رچاوه کوته کان دا به لانی کهم تانافینی سه دهی (۹) نوی مانگی له ته ک ناوی ٿهوا، نابینری. له ده فته ریکی خه تی نووسراوهی ۸۴۸ مانگی موزه خانہی شاری قونیه یش لهو زاته به ناوی (قدوة العارفین - بابه تاهیر (ره حمه تی لی بی). ناوبراوه (بروانه:

مینهنوی، ۵۵ - ۵۶) زور له وه ده چئی (عوریان) به کار بردن بوئو زاته له بهر ئه وه بی که خوئی له ئوگر داربوون به ژیانی دنیاوه، دارنیوه و به رووت و قووتی ژیاوه و پشتی له دنیا کرده. بهم جور هوش ئه و نازناوی (عوریانه) ئه و قسه ده خاته میسک که بابه تاهیر به سه ری رووت و پیی خاوس و پیی پته تی بووی. (ئه و حه دی، ۶۳۳) و هه روا به رووت و قووتی به ملاولادا گه رابیت (تالین ۱۵) هه رچه ند رو حیه ی ده رویشانه و خوی قه له نده رانه و له ئاکام دا، ره فتاری جار به جاری جیاو بی جیی بابه تاهیر، ئه و بیر و هزارانه ی به دی هیناوه که به رووتی و پیی خاوس، گه رایی (بروانه: زه رین کووب ۴۴) له هه ندی سه رچاوه دا بابه تاهیر یان به شینوکه، دیوانه، دیوانه ی فره زانا، گیل و گه و ج ناو برده (راوه ندی ۹۹ همدوللا ۷۱؛ نازه ر، ۲۶۳؛ هیدایه ت، ریاز، ۱۶۷، ئه و حه دی، هه ر ئه و شوینه). ئه مه یش واده گه بیئی که بابه تاهیر له ژیرانی دیوانه کان بووه، هه بوونی بابه تاهیر له هه مه داندا له زور به ی سه رچاوه کاندایه بیندری، بیجگه له و سه رچاوانه له نیو بیر و هوشی زور به ی خه لکی ئیران به بابه تاهیری هه مه دانی ناو ده بری. به لام لور یا لوری یا لورستانی وه یا ئه و که سه ی بابه تاهیر به لور و به یه کی له هوژی لوری ده زانی لای ئه وانه به لور نیو ده بردی و به لور ناسروا، به شایه دی هه ندی سه رچاوه ی باوه ر پیکراو (بروانه: کتیبی ئاساری باستانی و تاریخی لورستان چاپی جوژه ردان، ۱۳۵۰ ی مانگی خورماوی، لورستان) دانراوی هه مید ئیزه د په نا په ره ی ۱۴۲ و هه روا بروانه: ۸۴. E ۱۲ مینهنوی، ۵۴؛ سه با، ۴۹۵). ئه مه که بابه تاهیر به لور دانراوه، چونکا به زاراوه ی لوری یا گورانی و له کی شیعی دانراوه، که هه ندی که س وه ک وه حید ده ستردی ده سی له زاراوه ی شیعه کانی بابه تاهیر وه رداوه و به خیری خوئی بردویه ته سه ر زارای فارس، که ئه وه ش به شه ر داده نری. نه ک خیر، (بروانه سه فا ۲/ ۳۸۴؛ براون، ۱/ ۸۳؛ ئه دیب، گوینو، ۳۱۸ - ۳۱۹). لور یا لیر LER له فه ره نگه ی نه فیسی دا جه لدی ۴ له په ره ی ۲۹۵۸ دا هاتوو ه که لور Ior ئیسمی فارسی یه و نیوه بو تایفه یه کی ته نومهن و قه وی و

که له گهت و بیابان نشین و نیوه بو خه لکی قه هستان: په هله: قوهستان: کوهستان: جه بهل: جیبال. هه روا نیوه بو دوو و یلایهت یه کی لوری گه وره و ئهوی دیکه یان لوری بچوک، که ئیستا به لورستان ناوداره. وه بروا وایه که بابە تاهیر (عوریاں)، له نیژاد و ریشه و ره گاژوی خه لکی لورستانه، وه ئیستا و له م سه رده مه دا له شاری خو ره ما و دا گه ره کی به نیوهی بابە تاهیر هه یه و ناوداره. له کتیبی ئاساری باستانی و تاریخی لورستان چاپی جو زه ردانی ۱۳۵۰ ی هه تاوی خو ره ما و ای لورستان دانراوی حه مید ئیزه دپه نا له په ره ی ۱۴۲ دا نوو سراوه، که له گه ره کی کدا به ناوی بابە تاهیر قه بریک هه یه که له باشوری شاری خو ره ما و ا: «شایورخواست: دز به زه» و له روژئاوای قه لای فه له کول ئه فلاک دایه. بروانه، لسترنج، ته رجومه ی سه رزه وی یه کانی خیلافه تی شه رقی لاپه ره ی (۲۱۷). که خه لکی خو ره ما و ا، باوه ریاں وایه که ئه و قه بره قه بری بابە تاهیر - ۵ و تاییه تیه کانی ئه و قه بره به ریک و پیککی نو سراوه. ئایه توللا شیخ محه ممه د مه ردوخ کوردستانی له فه ره نگی خویدا له بن واژه ی لور (lor) دا نوو سیویه تی: لور ناوی تایفه یه که له کوردان، لیر (ler) جه نگیل، دارستان، ئه مرو له زمانی کوردیدا لیره وار، فره و فراوان به کار ده بردی. ئه و که شف و که رامه تانه ی ده درینه پال بابە تاهیر، زو ربه ی ئه وانه باری ئه فسانه یان به خو گر تو وه، هه ره ئه وه ش په رده ی گو مبونی به سه ره که سایه تی بابە تاهیر دا کیشاوه، هه ره وه کو داستانی به ماریفه ت گه یشتنی بابە تاهیر، به قسه ی ئالین (په ره ی ۱۱ - ۱۰) و ئه م قسه «امسیت کردیا و اصحبت عربیا» له زمانی بابە تاهیر خو یه وه (بو ئاگاداری له هه ندی که شف و که راماتی بابه وه، بروانه: ئه و حه دی ۶۳۴، زنوزی، ۹۹/۲ - ۱۰۰؛ هیدایهت، هه ره ئه و شوینه؛ ۱/۱۴۱، ۱۲؛ مه به ست هه ره ۲۶ بی) تا ئه و شوینه ی میژو ده لی: جا راست یا هه له بی ئه م سی زاته: ۱ - بابە تاهیر عوریاں، ۲ - شیخ عبده وللا ناودار به بابویی کورد، که له ۳۷۴ ی مانگی وه فاتی کردوه و له شیراز نیژراوه (نه فه حاتو لئونس چاپی که لکه ته په ره ی ۳۶۲ بابویی، سه ره تای شه دو لئیزار کو به ی عه للامه قه زوینی به

نہ قہل لہ بلاؤکی ٹہ نجومہنی ٹاساری نہ تہ وہی پہرہی ۰۴۸ - ۳ ٹہ بوبہ کر زینہارانی
حوسہ بن عہلی بن یہ زدانیاہی کوردی، کہ لہ ۳۳۳ی مانگی لہ ورمی و ہفاتی کردہ
و گورہ پیروژہ کہی کہ و توتہ نیو حہوشہی (فیرگی نہ وید فہ تح)، کہ باوہ گورہی زیائو
لحق حیسامہ دین حہسہن چہ لہ بی کوردہ، کہ مہ ولانا جہ لالہ دین بہ لخی (امسیت کردیا
و اصحبت عربیا) لہ ٹہ بوبہ کر زینا رانیہ وہ نہ قہل دہ کا کہ دہ لی:

سر امسیت کرد یا بدان - راز اصحبت عربیا بخوان - سر امسینا و اصبحنا ترا - می رساند
جانب خدا را / (دیباچہی دہ فترہی ٹہ ولی مہسنہوی شہرحی کہ پیری ٹہ نقہرہ وہی
لہ سہر مہسنہوی تہ رجہ مہی دوکتور عیسمت سہ تارزادہ پہرہی ۷۰ تا ۹۶ و نہ فہ حاتی
جامی و کتیبی بوزورگان و سوخن سہرایانی نازہر بایجان چاپی ۱۳۳۳ی ہہ تاوی.
شہ دولٹیزار کو بہی ۵۱۲ - ۵۱۴ بہ نہ قہل لہ بلاؤکی ٹہ نجومہنی ٹاساری نہ تہ وہی پہرہی
۴۹ سہرچاوی بہرہو. بہ قسہی (م کلمان ہوار خورہ لٹناسی ناوداری فہرانسہوی
۱۸۵۴ - ۱۹۲۶) بابہ تاهیر بہ زمانی ماد - ی یا لوری: (ٹاویستایی) شیعری و تووہ
(پہرہی ۹۱۳ بلاؤکی ٹہ نجومہنی ٹاساری نہ تہ وہی سہرچاوی بہرہو، ہہروا بروانہ
کتیبی زریزہی زیرین نوسراوی دوکتور محمہد صالح ٹیبراہیمی (شہ پوئل) چاپی ٹاراس
چاپی یہ کہ م ۱۹۹۹ - ز - ہہ ولیرہ واژہی چہ لہ بی واژہی کہی کوردی کوتہ وہ و بہ واتای
خوا، پاک؛ خاوین ہاتوہ، کتیبی کورد و کوردستان واسیلی نیکتین چاپی ۱۳۶۶
ہہ تاوی تاران تہ رجہ مہی محمہد قازی. بابہ تاهیر و ٹہلی حق یا (یارسان و ٹایینی
یاری) پہرہوانی ٹایینی یارسان (ٹہلی حق و ٹایینی یاری) بابہ تاهیر بہ یہ کہی لہ
مہزنہ کانی ٹایینی خویان و بہ یہ کہی لہ یاران و ہاو بیرورا، ہہروا بہ جیبی رہمز و رازی شا
خوشین لورستانی دہ زانن. (۴۰۶ - ۴۶۷ی مانگی) بہ قسہی کتیبی سہرہنجام بابہ تاهیر
یہ کہی لہ گہورہ کانی ٹایینی یاری یہ و لہ شاخوشین فرہ نیڑیک و رازداری بووہ (بروانسہ
E۱۲ ہہر ٹہوی) ٹولوہیبہت دارای ۷ وینہ: نمودار و مہزہرہ و ہہر یہ کہیش

لهوانه یش ۴ مه لائیکه ی له گه لدايه؛ بابه تاهیر به یه کی له مه لائیکه و هاوری ش خوشین و به (سیوم مه زه هری حق) ده ژمیردری (برواننه مینورسکی، ۵۸۷). تایفه یی دیکه له ته هلی حق یانی نوحیبیه کانیش بابه تاهیر و شیعه کانی که به زاراهوی لورین، فره لایان پیروز و مدفهرک و به قهدهر (گبینو، ههر تهوی).

گلکوی تازه رازاهوی بابه تاهیر، ثم بینایه له بان ته پولککه یه که وه یه له باکوری خوراوی شاری هممه دان، روبه روی دوندی چیا ی ته لوه ند ساز دراوه (برواننه: مه به ست ههر تهوی ۸۲ - ۸۳) دوا ی عینولقوزات، حمدوللا مؤسته و فی یه که م که سیکه له زیمنی ژماردنی: قه بره پیروزه کان، ی شاری هممه دان، نیشانه ی قه بری بابه تاهیر ده دا (ههر تهوی گلکوی کونه ی ته و له سه ده ی ۶ مانگی به وینه ی بورجی خشتی ۸ گوشه یی ساز درا بو، (مه به ست ههر تهوی، ۶۱). ثم بورجه له سه ره تای سه ده ی ۱۴ ی هه تاوی له وانه بو، تیک پته بی؛ جا له بهر ته وه سه ره تاله سالی ۱۳۱۷ ی هه تاوی که وتنه بیری ته وه ی پینه و په روی بکن، به لام به ناته وای مایه وه، جاری دیکه له ساله کانی ۱۳۲۹ و ۱۳۳۱ ی هه تاوی پینه یان کرده وه، سه ره نجام له لایه ن ته نجومه نی ئاساری نه ته وه یی ئارامگه ی ئیستا که ی بابه تاهیر له ساله کانی ۱۳۴۶ و ۱۳۴۹ ی هه تاوی بناغه ی دانرا و به م شیوه ساز درا (برواننه ههر تهوی، بابه تاهیر، ۱۸، شهرح ۶۲، ۶۴، ۶۸، ۶۹؛ صه فای ۱۲ - ۱۷) له ده ورو به ری گلکوی بابه تاهیر، قه بری زوری له ناودارانی هممه دان هه ن. شیعی بابه تاهیر: زورتر بابه تاهیر به شیعه کانی وه، له نیو خه لکدا ناوبانگی کرده و که وتوته سه ر زمانی ثم و ته و، چ شیعه ناسان یا خه لکی ره مه کی و ئاپوره ی مه ردوم، له سه ده کانی دوا یین، ته مجوره شیعرانه یان، به ستران، ته رانه و دوه یی ناو برده و، به لام پیشینه کان به فهله وی یا فهله ویات ناویان بردون و ته مه یش خوئی شاخه یی له زمانی کوردی یه (برواننه شه مس قه یس، ۱۱۲ - ۱۱۳ - ۱۶۲) به پیی ته و به لگانه ی به ده سه وه ن ئیرانیه کان لانی که م له نافین و خوراوی ئیراندا له کونه وه، خه لک

به و جوڑه ساكارو سادانه شيعريان و تووه و ئوگرى بون: خيوى موعجم نوسويه تى: «همو خه لكى عيراقى (عه جهم)» زور به دل و داو ئه و جوڑه شيعرانه يان دهوت و خه لكيش به شادى و خوشيه وه گوئ يان بو راگرتووه و له بهريان كردون (هر ئه وى)، ۱۶۲، هروا برواننه راوه ندى (۳۴۴). له هه ندى سرچاوه ي فارسى دا له بهر جياوازى دوبه يتى له ته ك چارينه (له بهر وه زن و واتا) سهرنجى ئه و تو نه درياوه. جا له بهر ئه وى چوار له تين، دو به يتى يه كانى بابه تاهريان به چارينه ناو بردووه، يا له هه ندى شوين به هر دو واژه ي زاراه: (دوبه يتى و چارينه) ناو برياون. (هيدايت، رياز ۱۶۷، مبهست هر ئه وى ۸۶، ۹۸، ۹۱) له نيو خوره لات ناسان، تالين سهرنجى داوه ته ئه م نوكته و به سهرنجدان به وه زنى تابه تى دو به يتى، يانى (هه زه جى موسه دهسى مه حزوف) ده نوسى: ئيرانيه كان هه ميشه سرودى چوار له تى بابه تاهريان به چارينه ناو بردووه (په رى ۷) به لام خوره لات ناسه كانى تر بى ئه وى ئامازه به بيژه ي «دوبه يتى» بكن، سروده كانى بابه تاهريان به چوار له ت ناو نياوه (بو وينه برواننه ۱/۸۳۹، E۱۲، ريكا ۲۱۶).

زاراوه ي هوئه كانى بابه تاهير: به روناكى نه زانراوه كه بوچى هه ندى له دوبه يتى شاعيرانى تر چ شاعيرى ناسراو يا گوتم نيو خزانته ته نيو نوسخه خه تى و چاپى يه كانى بابه تاهير (شه ميسا، ۲۷۰، ۲۷۴، ۱/۸۴۵، EIL) وه له لايى ديكه وه له بهر ئوگر داربوني فارسى زمانان به دوبه يتى و هوئه كانى په هه له وى، وه دهس به دهس گه رانى ئه و ته راناننه، له نيو خه لكدا، له زارو زاراه ي سروده كانى بابه تاهيردا، ئال و گورو دهس تيوه ردانى ئه نجام دراوه و به داخه وه واژه كوردى و لوريه كانى يان كردو ته زاراه ي فارسى (يه ك له وانه وه حيد دهستگردي يه)، (سه فا ۲/۳۸۴) ته نانته هه ندى كهس عه روزى فه هه له وى، هه ندى له سروده كانى بابه تاهريان بردو ته سهر عه روزى ره سمى دوبه يتى يا (به حرى هه زه جى موسه دهسى مه حزوف (مه قسور) مفاعيلن، فعولن (مفاعيل) و ته تيقيان كردون (برواننه شه ميسا ۱۱۳) كوئه ترين سرچاوه يه ك، كه له وا يه كى له و

دوبہ یتی یانہی کہ بہ ہی بابہ تاهیر (بی تاماژہ کردن بہ نیوی شاعیرہ کہی) دہ زاندری و ہاتوہ، کتیبی ئەلموعجہم - ہ (شہ مس قہ یس ۱۱۳) ہر ئەو دوبہ یتی یانہ، دوای ئەوہی ئال و گورپی کہ لہ وەزن و زمانی ئەودا بەدی ہاتوہ لہ نوسخہی دیوانی بابہ تاهیر (پہرہی ۵۶، شم ۲۱۰) وەحید دەستگردی دا چاپ کراوہ و ئەمەیش نمونہیہ کی دیار و تاشکرایہ، بو ئەوہی بزانی کہ ئال و گورپی بہ سەر شیعەرہ کانی بابہ تاهیردا ہینراوہ و دەسیان لی دراوہ. ہندی لہ نوسہرانی کتیبہ تەزکەرہ و لیکولہرانی سەر دەم و ہا وچاخ، لایان وا بووہ بابہ تاهیر بہ زمانی (راژی) شیعری وتووہ و زمانی بابہ تاهیر زمانی خەلکی رہی (ری، ریگا) بووہ (ئەو حەدی ۶۳۴). «راجی» (ئازەر ۲۶۳) و «رازی» ہیدایەت ہەر ئەوی. ئیتہ ۳۱. دیارہ ئەو سی وازہیہ (راژی، راجی و رازی) دہ گەریتتہوہ سەر زاراوہی کوئی خەلکی رہی (ری، ریگا) ہندی کیش شیعەرہ کانی بابہ تاهیر بہ لوری دہ زانی (ئەدیب ۱: سەفا، ہەر ئەوی گینو ۳۱۹ ریکا) زاراوہی شیعەرہ کانی بابہ تاهیر - ی بہ (مەحەلی) و سرودہ کانیشی بہ مەقولہی و یژہ و ویژہوانی عامیانہ زانیوہ، - (چونکا ئەوان یا لہ ہوتەر و شیعری زمانی کوردی، بی خەبەر بوون یا نہیان و بستووہ، شیعری بابہ تاهیر بہ شیعەر، دابنن و بہ وجورہ بہ سەلیقہی خوینان، یا بہ عەرەزو مەرەز، بہ وجورہ قسەیان لہ شیعری کوردی بابہ تاهیر، کردوہ (شہ پوئل). وە لایشی یان وایہ کہ شاعیرانی دہورہ کانی دواین (بو وینہ عوبەیدی زاکانی و...) زاراوہی مەحەلیان لہ شیعەرہ، تانہ و توانج و گەپ و گالٹہ و تەشەرہ کانی خویناندا بہ کار بردووہ. (پہرہی ۹) بہ لام ئابراہامیان (برواننہ ئیرانیکا ۱۱/۲۹۶) لای وا بووہ نیزیکیاہتی لہ نیوان زاراوہی سرودہ کانی بابہ تاهیر و (جولہ کہی) ہمەدانی داہەیہ، ناتل خانلەری (پہرہی ۳۸ - ۳۹) لہ زیمنی ژماردنی شویتنگہ لی لہ جیا بون، لہ زہ میر و وینہی تەسریفی ئەفعال لہ نیو زاراوہی جولہ کہی ہمەدان و سرودہ کانی بابہ تاهیر، بیرورای ئابراہامیانی رەد کردوتتووہ، براون زیمنی ئیشارہ بہ بیر و باوہری چەن کہس لہ خوورہ لاتناسان (۲۷) -

۱/۲۶). ئەم قسەى کلما هووار، نەقل دە کاکە ھەندى لە زاراوہ کانى خەلکى روژاواى ئیزان (کورده کان) لە گەل زمانى ناویستایى یەك دە گرنه وه، که هووار ئەوانەى بە (ماد-ى نوئ) یا (پههلهوى موسولمان پههلهوى دهورهى ئیسلامى) ناو بردون و لەبەر دهوامى قسە کانى دا، زاراوہى سروده کانى بابه تاهیریش، بە زاراوہى، لەوانە زانیوہ (ههروا برواننە هووار ۵۰۳) لە بابەت تەلەفوزوگوو و ئاواناسى سروده کانى بابه تاهیر - ەوہ. کار و تیکۆشانى کرایوہ: هووار ھەندى لە نیشانە کانى زمان ناسى و ئاھەنگى واژە کانى ھونە و شیعەرە کانى بابه تاهیر - ى داوہ تە بەر سەرنج (برواننە پەرەى ۵۱۵ - ۵۰۷) و ئەدیب توسى (پەرەى ۲ - ۱۶) و میھرداد بەھار (پەرەى ۷ - ۱۲)، ھەندى لە شیعەرە کانى بابه تاهیری تەجزیە و تەحلیل و توێژى و تەوہ و ئاوانوسیشى کردوہ، وە واتای واژە و ھونە محەلى یە کانى ئەوانى رون کردو تەوہ. **نوسخە کان:** کۆتەترى دەسخەتى ناسراو لە سروده کانى بابه تاهیر دەسخەتیکە لە قونبەدایە لە مەجموعەى ژمارەى ۲۵۴۶، کە داگرى ۲۵ ھونە (دو قەتە و ۸ دوبەتتى) کە لە ۸۴۸ مانگى نوسراونەتەوہ و سەر و ژیر و بۆریان بۆ دانراوہ (برواننە: مینوی ۵۵ - ۵۸)؛ و ۸ دوبەتتى بابه تاهیریش لە عەرەفاتولعاشقین داھاتوہ (برواننە: ئەو حەدى ۶۳۴) لە ھەندى لە و تەزکەرانی و لە سەدەى ۱۲ و ۱۳ مانگى دا، دانراون، لەواندا، ھەندى لە ھونە کانى بابه تاهیر نەقل کراوہ، بۆ وینە (برواننە: ئازە و ۲۶۳ - ۲۶۴، ھیدایەت ھەر ئەوئ ۱۶۷ - ۱۶۹ مەجموع، ۱ - (۲) ۸۴۵ - ۸۴۶). دەسخەتى فرە لە سروده کانى بابه تاهیر لە گەل کۆ کراوہى ترا یا بە وینەى سەر بەخوڵە پەرلانە جیا جیاکاندا ھەبە (برواننە: مونزەوى خەتى ۲۸۲۷/۴ - ۲۸۲۸، خەتى موشتەرە ک، ۱۵/۷، ۳/۹، ۲۰ - ۲۰۰۴). لە نوسخە چاپکراوہ کانى ھونە و چارینە کانى بابه تاهیر، یە کە مین چاپکراوہى ھى هووار - ە کە لە ۱۸۸۵ ى زایینى لە ۵۹ چارینە دا لە گەل تەرجمەى فەرانسەوى یە کانیدا لە چاپ دراون. بە ئیشارە کردن بە جیاوازی نوسخە جیا جیاکاندا لە ژیر ھەر چارینە یە کدا

(برواننہ: هووار ۱۳ ff). ہر ٹہوہ، لہ ۱۹۰۸ ی زاینی، ۲۸ چارینہی دیکھی لہ گہل
 غہزہ لیکھی بابه تاهیریشدا بلاو کردوٹہوہ (مہ بہست رافہ، ۹۷ - ۹۸). ٹہوسا ٹالین، لہ سہر
 ۵۹ چارینہی چاپی هووار و نوسخہی کوترکہ کوکراوہ کانی ٹالین خوی بووہ (برواننہ:
 پەرہی لہ ۱۹۲۰ ی زاینی، تہرجہ مہ بہ وینہی مہ تن و دہق) کہ چارینہی بابه تاهیر - ی
 لہ گہل تہرجہ مہی مہ نزومی خانم (کرتیس برتن بہ ٹینگلیسی، لہ لہندنہ بلاو کردوٹہوہ.
 دوای ٹہوہ چہن کہس لہ خورہہ لاتناسان و دیلمانجان، سرودہ کانی بابه تاهیریاں بہ
 زمانی ٹہلمانی (لشچینسکی)، ٹہرمہنی (ٹابراہامیان، بارون ٹارام گارونہ)، ٹوردو
 (حوزور ٹہحمہد سلیم) و... تہرجہ مہیان کردون. (برواننہ: ٹہزکایی ۷۳ - ۷۴، مہ بہست
 ہر ٹہوی ۹۷، ۹۸، ۹۱۵ - ۹۱۶). واتاکانی ہونہ و شیعہ کانی بابه تاهیر: چارینہ کانی
 بابه تاهیر لہ بہر ٹہوہی ٹیسک سوک، رہوان، سادہ، بی گری و گولن و لہ سہرزار خوشن
 و گوی دہلاویننہوہ: خویان لہ نیو بیر و میشکی کورد و ٹیرانیندا جیگیر کردوہ و ہیلا نہی
 دل و دہرونی خہلک بہ جی نایہلن و توگرداران جارجار بہ (شمشال و تار) یا بی ساز و
 موسیقی بہ ٹاوازی دل و دہرون، دہیان خویننہوہ و بہ گورانی دہیان لین: تہنانت
 ٹاخوندیش لہ رہوزہ خویندا، لورہ لوری پییدہ کہن و خہلکی پی دہلاویننہوہ. ہندی
 لہو چارینانہی بابه تاهیر رہنگی پند و مہسہلی بہ خوگر تووہ و بونہ تہ مہسہل (پند و
 ٹہمسال) پر و تہژین لہ قسہ کردن لہ گہل خورسک، گول، گیا، چیا، بیوان، خوگرد و
 سروشت، ہروا تہژین لہ ہست، ٹہوین، جوانی، عاتیفہی لہ تیف و زہریفی مروفانی و
 خودایی، واتای عشق، دہرویشانہ، عارفانہ و ناسہوہری قہ لہندہری، مہ لامہ تی، خہفہ تی
 غہریبی، دہردی دلنہنگی، خہمی بی سہر و سامانی و حہسرہ تی و یسال، شکایہ ت لہ
 ناپایہ داری و بی وہ فایی، دلداران بہ ٹہوینداران و وہ فاکردن بہ عہد و پیمان، دیاندانان
 بہ تاوان، عوزرخوازی، لہ پەر و ہرندہ و خالیقی دلاوا و دل لاوین. گلہ و گازندہ و شین و
 گریان لہ دہس دوری و ہیجران، لہ یاران و غہمخواران، ہہ لبہز و دابہزی جہزبہی

مہلا محمہد گہ نابدی ناودار به سولتان عہ لیشاه (۱۲۵۱، ۱۳۲۷ ی مانگی) دانراوہ؛
یہ کہم شہرحیّ به زمانی فارسی به نیوی تهوزیح (۱۳۲۶ ی مانگی) کہ له ۱۳۳۳ ی
مانگی چاپ کراوہ، ٹهوی دیکه یان به زمانی عہ رہبی یہ و به نیوی ئیزاح (چ ۱۳۴۷ ی
مانگی) به لّام ژماردنی نوسخه خه تی یہ کانی شہرحی واژہ کانی بابه تاهر، کہ دهی دنه پال
عہ نیولقوزات کہ له پهلانہ جیاجیا کانداهن زورنن (برواننه: هہر ٹهوی ۲۴۹ - ۲۵۲).
به سہرنجدان و خویندنه وهی واژہ کورته کانی بابه تاهیر و ورد بونه وه له شہرح و
رافه کانی، وادہر ده کہوی کہ بابه تاهیر عامی و نه خویندنه وار نه بووه، به لکو ذاتی پرزانا
بووه کہ له بابته و اتاگه لی وه ک عیلم و زانین، ماریفته، ٹهقل، نهفس، دنیا، ٹاخیرته،
ٹیشاره، وهژد، سهماع، دیتن، موراقه به، خو پاریزی له حہرام و تہرام، پشت به ستن ته نیا به
خوا، رها به مه وجود، سه کر، محہ بہت، فہقر، فہنا و... یانی به جوزئترین و وردترین،
ٹوصولی فیقہ و شہریعت تاگری پوچکہ ترین ورده کاری فہلسفہ و عیرفان و
ناسه وهری و سوئی گہری، زانینی ته وای هہ بووه، خواناسی ته و او، وه پیڑی، ده سگری
ته و او کا ره وهی روژگاری خوئی بوہ، دیاره حق به (بیرتلیس) بووه کہ وتویه تی:
کہسانی پرزانای وه ک بابه تاهیر دوی فیربوونی زوری له زانینه کان و سہرکه وتن له
زانسته کانداه، خو یان ده خزاندہ نیو جه گہی سو فیان و خواناسان ور ده بونه عارف و
ناسه وهری (پہرہی ۳۴۰ - ۳۴۲). سہرچاوه: نازہر بیگدلی، لوتفعہ لی، ئاتہ شکہ ده، به
کوششی جه عفر شہیدی، تاران ۱۳۳۷ ی هہ تاوی، نازاد هہ مدانی، عہ لی محمہد
«مہ شاهیری هہ مدان»، دیوان به کوششی محمہد نازاد تاران ۱۳۵۶ ی هہ تاوی، ئاقا
بوزورگ، زہریعہ، ٹهته، هہرمان، تاریخ و ٹهده بیاتی فارسی، تہرجمہی رهازادہ،
شہ فہق، تاران ۱۳۵۶ ی هہ تاوی، ٹه دیب توسی، محمہد ٹه مین «فہله ویات، لوری»
نہ شریہی دانیشکدهی ٹهده بیات، تہ وزیر ۱۳۳۷ ی هہ تاوی، ٹهزکایی پەرویز «دیوانی بابه
تاهیر» هونہر و مہردوم، تاران ۱۳۵۴ ی هہ تاوی، ژمارہ ۱۵۲، ٹه و حہدی، بلیانی محمہد،

عہرہ فاتولقاشقین، نسخہ‌ی خہ‌تی کتیبخانہ‌ی میلی مہ‌لیک، ژمارہ‌ی ۵۳۲۲، بابه تاهیر دیوان به کوششی وه‌حید ده‌ستگردی تاران ۱۳۴۷ی هه‌تاوی. بیرتیلیس، ی، ئی. تاریخی ئە‌ده‌بیاتی فارسی له‌ ده‌ورانی فیرده‌وسی تا دواین عه‌هدی سه‌لجوقی، ته‌رجه‌مه‌ی سیروسی ئیزدی، تاران ۱۳۷۵ی هه‌تاوی، به‌هار، میهرداد «شعیری چهنده به‌ گویشی هه‌مه‌دانی» په‌ژوهیش‌نامه‌ی فه‌ره‌ه‌نگستان، زمانی ئیران تاران ۱۳۵۷ی هه‌تاوی، حه‌موللا موسته‌وفی، نه‌زه‌ه‌ تولقولوب، به‌ کوششی گ، لسترنج لیدهن ۱۹۱۳ز - دانش په‌ژوه‌ محهمه‌د ته‌قی «سه‌ره‌نجام ئە‌هلی حه‌ق و بابه تاهیر هه‌مه‌دانی» راه‌نوما‌ی کتیب تاران ۱۳۵۴ی هه‌تاوی سالی ۱۸ ژماره‌ی ۴-۶، محهمه‌د، کوری عه‌لی سلیمانی راه‌ندی راحه‌تولسدور و ئایه‌تولسرور، له‌ میژوی ئالی سه‌لجوقی، سالی ۵۹۹ مانگی و ۱۲۰۲ ز - به‌ کوششی محهمه‌د ئیقبال، تاران ۱۳۳۳ی هه‌تاوی و نویسی کومه‌ی موجته‌با مینه‌وی، ره‌شید یاسه‌می غولامره‌زا «بابه تاهیر عوریاں، ئە‌رمه‌غان تاران ۱۳۰۸ی هه‌تاوی س ۱۰ ژماره‌ی ۱؛ زهرین کوب عه‌بدولحوسین، کلکه‌ی (جستجو) له‌ ته‌سه‌وف، ئیران، تاران، ۱۳۶۲ی هه‌تاوی، زنوزی محهمه‌د حوسین، ریاز جه‌ننه، به‌ کوششی عه‌لی ره‌فیع، تاران، ۱۳۷۸ی هه‌تاوی، شه‌مس قه‌یس رازی ئە‌لموعجه‌م به‌ کوششی سیروس شه‌میس، تاران، ۱۳۷۳ی هه‌تاوی، شه‌میس سیروس سه‌یری روباعی له‌ شعیری فارسیدا، تاران، ۱۳۶۳ی هه‌تاوی، سه‌با محهمه‌د موزه‌فه‌ر حوسین ته‌زکه‌ره‌ی روژی روشن به‌ کوششی محهمه‌د حوسین روکن‌زاده‌ی ئاده‌مییه‌ت، تاران، ۱۳۶۳ی هه‌تاوی، سه‌فا، زه‌بیحوللا، تاریخی ئە‌ده‌بیات له‌ ئیران، تاران ۱۳۳۶ی هه‌تاوی، سه‌فا ئیبراهیم «ئارامگه‌ی بابه تاهیر». ئە‌رمه‌غان، تاران، ۱۳۳۸ی هه‌تاوی س ۲۸ ژماره‌ی ۱ - عه‌ینولقوزاتی هه‌مه‌دانی، نامه‌کان، به‌ کوششی عه‌لی نه‌قی مونزه‌وی و عه‌فیف عه‌سیران، تاران، ۱۳۶۲ی هه‌تاوی، قه‌زوینی محهمه‌د، یادداشته‌کان به‌ کوششی ئیره‌جی هه‌وشار، تاران، ۱۳۴۶ی هه‌تاوی، گینو، ز، ئە‌... سه‌فه‌نامه، ته‌رجه‌مه‌ی عه‌بدوره‌زا هوشه‌نگ

مہدہوی ۱۳۶۷ی ہہ تاوی، مہ قسود جہواد بابه تاهیر عوریان، ہہ مہدانی، تاران، ۱۳۵۵ی ہہ تاوی، ہہر ٹہوہ، شہرحی ٹہحوال و ٹاسار و چارینہ کانی بابه تاهیری عوریان، تاران، ۱۳۵۴ی ہہ تاوی، مونزہوی خہتی، ہہر ٹہوہ، خہتی موشتہرہ ک، مینورسکی، و... «شہرحی حالی بابه تاهیر، عارف، شاعیری ٹیرانی» تہرجہ مہی نوسرہ توللاکاسمی، ٹہرمہغان، تاران، ۱۳۰۷ی ہہ تاوی، سالی ۱ ژمارہی ۱، مینہوی موجتہ بالہ «خہزاینی تورکیہ» گوٹاری زانکووی ویزاوہری، تاران، ۱۳۳۵ی ہہ تاوی، سالی ۱ ژمارہی ۹، ہہ جویری، عہلی، کہ شفولمہ حجوب، بہ کوششی زوکوفسکی، تاران، ۱۳۷۱ی ہہ تاوی؛ ہیدایہت، رہزاقولی ریازولعاریفین، تاران، ۱۳۱۶ی ہہ تاوی، ہہر ٹہوہ مہجمہ عولفوسہحا، بہ کوششی مہزاهیر موسہفا، تاران، ۱۳۹۹ی ہہ تاوی.

Allen, E.H., introd. and tr. Baba Tahir hamadani urgan, Tehran, 1963;
Browne, E. G., A literary History of Persia, cambridge, 1951; El², Huart, C.,
"Les Quatrains de Baba Tahir Uryan", JA, 1885; vol. VI, Iranica; Rypka, J.,
Iranische Literaturgeschichte, Leipzig.

ہورموز رہحیمیان، دایرہ تولمہ عاریفی بوزورگی ٹیسلامی ج. ۱...، چاپی ۱۳۸۰ی ہہ تاوی، تاران، (شہ پوئل).

نوکتہ شیوہی قہبرہ کہی بابه تاهیر لہ باشوری شاری خورہ ماوا کہ لہ روژاواوی قہلائی فہ لہ کوک ٹہ فلاک دایہ، قہدیمی وکوٹہ ودرگای چونہ ژورہوہی لہ لای باشوری یہوہ، دہ کریٹہوہ خانو ٹہ سلّیہ کہ ہشت گوشہ یہ، کہ چوار گوشہی ٹہ سلّی یہ کہی ۴/۵ میترہ و گوشہ فہر عیہ کانی ہہر یہ کہ ۱/۷۰ میترہ، لہ گوشہ کانی دا چوار تاق ساز دراوہ و تاقی ٹہ سلّی لہ سہر ٹہوانہوہ ساز دراوہ، بہرزایی گومہزہ کہ تا تہختی عہرز ۶ میترہ (ویٹہی ژمارہی) ۴۷ کتیبی ٹاساری باستانی و تاریخی لورستان، چاپی جوژہردانی ۱۳۵، پہرہی

۱۴۲، حمید ٹیڑدپہنا) له نیوہ راستی گومہزہ کہدا، کہ مہودای ٹہوہ (۵۲ × ۱۰۰ × ۱۷۷) سانتی میترہ - لہم دوايانہدا يانہی ٹہوقاف سہحنی حہرم و روی قہبرہ کہی موزائیک کردوہ و بہسہر قہبرہ کہیشدا زہریعی دارینی بہمہودای (۱۲۷ × ۱۲۸ × ۱۹۸) داناوہ. لہلای سہری «لای روژاوا» وہ تاغیک بہ دریژی ۵ میتر و پانایی ۲/۵ میتر کہ خہلگی بہ (قہلندہرخانہ) ناوی دہبہن بہ باوہری خہلگی خورہماوا ٹہمہ قہبری بابه تاهیر، عارفی ناودارہ، کہ شیعہ کانی خوئی بہ زاراوہی لوری - کوردی داناوہ. ہر بوئی بابه تاهیر خویشی فہرمویہ تی: (زان سپیدہ بازہم لورستانی (پہری ۴۸، - نوکتہ بازی سپی نازناو یا لہ قہبی شیخ عہدو لقا در گہیلانی کوردی لای کرماشان بوہ کہ لہ ۱۱۶۴ ز وہ فاتی کردوہ (الباز الاشہب). - بروانہ: سرودہ کانی بابه تاهیر، پیراستہی م. ٹہورہنگ.) یہ کی لہ ریش سپیہ کانی ٹہو گہرہ کہ رای گہیلاندوہ کہ شہ جہرہ و نہسینامہی (نیژراو) بہ نیوی بابه تاهیر لہ گہل چہند ہونہ لہسہر تہختہ داری نوسرابو کہ کابرای خول و دیوانہ چہن سال بہر لہ مرو، لہ نیوی برد (پہری ۱۴۲ و ۱۴۳ کتیبی ٹاسار، باستانی و تاریخی لورستان چاپی ۱۳۵۰ ہی ہہتاوی، جہلدی نہخوست دانراوی حمید ٹیڑدپہنا) ٹایہ توللا شیخ محمہد مہردوخ کوردستانی لہ فہرہنگی خویدا لہ ژیر (ل، ر) نوسیویہ تی: لور نیوی تايہ فہیہ کہ لہ کوردان، حمید ٹیڑدپہنا لہ فہرہنگی لہ کی دانوسیویہ تی: لور پیاو یاژن کہ زیدی لورستان بی، چاپی ۱۳۳۶ ہی ہہتاوی، لیتر بہ واتای دارسان، جہنگہل، ٹہمرو لہ زمانی کوردیدا (لیتر یا لیترہوار) فرہ بہ کار دہبری. موسٹہوفی لہ (زبدۃالتواریخدا) نوسیویہ تی: بہو ہوزہ دہلین (ل، ر) کہ لہ مانرود گوندی ہہیہ کہ بہ (کورد) نیوی دہبہن و لہو نیوہ شدا (بہندی) ہہیہ، کہ بہ زاراوہی لوری بہ (کول) ناوی دہبہن و لہو بہندہ شدا شوینی ہہیہ کہ بہ (لور یا لیتر) ناوی دہبہن، چونکا دارسانہ و داری زورہ و پیر و چرہ لہ درہخت. لر بہ کہسہری (ری) یا لیتر، کہ لہ دوايیدا بہ بوری لام (لامی بوردار) خویندراوہ تہوہ. لہ بہرا نیوی پہللہ، برا، کہ میژوو دہلی: نیوہ بو پینج شار (ٹیسفہہان،

رهی (ریڼی)، هه مه دان، ماهنه هاوهند، نازه ربایجان، ماه سیدان یا ماه سبدان: حوسین ټاوا، رد، دی بالآ، دیوالان: ټیلام، ماه به سره به سره، سیمره، ماه کوفه و قرمیسین: «کرماجان»: کرماشان، که داگری پیشکو و پشتکیف - ه، دیاره زوربهی واژهی زاراوهی لوری قه دیمی و کوته و به په هله نیو براوه، یاقوتی حه مه وی له قه ولی حه مزه ټیسفه هانی به وه، له کتیبی (التنبیه علی التصحیف) ده نوی: زمانی په هله یی یا په هله وی، واژهی په هله یا فهله داگری کرماشان، ټیلام، تیسفون و مه دائینه. په هله یا فهله زاراوهی زمانی ټیرانی که ونارا پیچ جور بووه (په هله یی یا په هله وی) ده ری یانی، ده رباری: «کوردی» پارسی، خوزی، سریانی، (- یاقوت حه مه وی ۵۷۵ - ۶۲۶ ی مانگی موعجه مولبودان چاپی میسر جه لدی ۶ په ره ی ۴۰۷) - ټایه ټوللا شیخ محه مه د مهر دوخ کوردستانی له جه لدی به که می میژوی خویدا چاپی به که م، تاران، ۱۳۳۲ ی هه تاوی، په ره ی ۴۵ نویسیو به تی: (نیزیکتین زاراوهی کوردی به په هله یی یا په هله وی، به که م زاراوهی لوری به، چون لوره کان له ناوه ندی په هله یی قه دیم فره نیزیک بون و که متر ټیکلاوی بیگانه بوون، ته نانه ت له کلده و ټاشوریش ټه ونه شو ټیان، وهرنه گرتووه و زاراوه یان نه گور دراوه، دوای لوری که له وری به، که له زمانی په هله یی نیزیکتره، ټه وسا زاراوهی گوران و هه ورامانی به، دوای ټه وان گیله کی و دوای ټه و زاراوهی کرمانجی به، به لام گورانی و کرمانجی که له کلده و ټاشور نیزیک بون، هندی واژهی ټه مانیان وهر گرتووه، که واژهی کلده ټاشوری و ه ک خوئی به سر زاری گوران و کرمانجدا ماوه ته وه. لورستان هه ریمیکه له روژاوی ټیران له دو شیوه لی دریز و دو رشته کیف و کیوی گه و ره ساز بووه که له نیوان رشته کیفی ټه لوه ند و کرماشان و فه لاتی به ختیری و ده ستی خوزستان و عیراقی عه ره بدایه، له شیوه لی خوراوی دا چه می سیمره «که رخه» له نیوان که و هره کیف: «که بیره کو» و پیشکیف له شیوه لی روژاوی چه می که ټاو دریزئی له نیوان پیشکیف له باکووره وه، ټه و ټاوه به ره و باشور ده خوشی. دارسانه کانی ویشک و له گوران دان. له م

ہہریمہ دا لہ ناوہندی ہوزہ لورہ کان، عہشیری ناوداری لور، بریتین: لہ «حہسہ نوہند، سہ گوہند، بیراوند، پاپی و... کہ لہ وہرگہ و دارسانی پەرہ دار و چرو پری ٹہوی بو مہرو مالآت و نازہ لڈاری دہ نالینئی و کہ تیرہ و دانہ ویلہ و شیرہ مہنی زاف فرہیہ، شوینہ و رای میژوی زور گرینگ لہ ژیار و شارستانی ماد، کاسی، عیلامی و ساسانی لہ لورستان دا دہ بیندرین بو وینہ قہ لای فہ لہ ک ٹہ فلاک کہ بہ شاپور خواستیش ناسراوہ. شیعری فولکلوری:

/ بہ ہشت دوزہ خہ نەر لہ تو دوریم / با ہہر یار، وہم لام بی، بیل وہ دہرہ ک بیم /
 تہرہ نہنی ہہی تہرہ نہنی / من چہ ہوشم تو چہ ژہنی / - ہوشم: دہ لیم. نوکتہ: / خوژیا
 بو باش خویندہ نوہی (و) کہ دہنگی بہینی «و» و «ی» ہہیہ لہ سہر کاغہز و کامپیو تیر،
 ٹہنجام بدرایی. یا ٹہم فولکلورہی زاراوہی کہ لہور: کہ لور: / کرماشان حہ یف چالہ
 زہمینہ / قہ لاشان خوہ شہ، سہروین لار دیری / . یا. لہو بالآ خانہ خوہم خہم وہ خواریہ و
 / خوہم خہم وہ باوہش ٹہو سہروہن لارہو / بالاخانہ: بالہ خانہ، سہروہن لار، شہدہ لار.
 قہ لای شان نیوہ بو دیہستانی سہر بہ سہر پیل زہاوا کہ زور بہی دانیشتوہ کانی کہ لورن. لہ
 کتیبی راحہ تولسدوری راوہندی کہ لہ ۵۹۹ مانگی نویسنہ کہی تہواو بووہ و لہ
 ۱۹۲۱ ی زاینی لہ لیدہنی ہولہند چاپ کراوہ، دہنوسی: بیستم کاتی سولتان توغروں
 بہ گ چوتہ شاری ہہمہ دان لہ خواناسان سی پیر: «بابہ تاهیر، بابہ جہ عفرہ و شیخ حہ مشاد»
 لہوی لہ کیو خدر خہریکی عبادتہ بون، توغروں لہ گہل ٹہ بونہ سرکندی وہ زیری دا
 دہ چیتہ زیارہ تیان و دہسی بابہ تاهیر ماچ دہ کا، بابہ تاهیر پیی دہ لی: ٹہی تورک لہ گہل
 خہ لکی چہ دہ کہی، توغروں دہ لی: ہہرچی تو دہ ستور بدہی، بابہ یش دہسی توغروں
 دہ گری و پی دہ لی: وا بکہ کہ خوا فرمویہ تی | ان الله يامر بالعدل و الاحسان - نہ حل
 ٹاہیہ تی ۹۲ | توغروں دہ گری و دہ لی: بہو جورہی تو بفہرموی وا دہ کہم، بابہ سہری
 لولہی ٹافتاویہ شکیاو کہ سالہا بووہ دہ سنو بڑی پیی گر تووہ لہ قامکی دا دہ بی، دہری

دیتی و له تپلی توغرولی ده کا و پیی ده لی: مهمله که تی عالهمم ناوا کرده، دهس تو، دادگهر به، توغرول له جهنگدا همیشه له قامکی دا بووه، دلی پاک و نهقیده ی په یدا کرد بو، له پهره ی (۲۲۳) دایره تولمه عاریفی ئیسلامیه دا که له زمانی ئینگلیسی، نهلمانی و فهرانسه وی کراوه ته عهره بی، چونی توغرول بو ههمه دان به قسه ی راحه تولسدور له سالی ۴۴۷ ی مانگی دا بوگه. وه قسه کانی پروفیسور مینورسکی روژهلآت ناسی روسی له ژماره ی (۱۰) سالی ۱۳۰۷ ی هه تاوی گو فاری نهرمه غان ههر به و جوړه یه. پهره ی ۲۵ - دوکتور ره شید یاسه می کرماشانی له ژماره ی (۱) سالی ۱۳۰۸ ی نهرمه غاندا، چهن جار له سهر سالی ۴۴۷ ی مانگی دوپاته ی کرده، به لام وه حید ده سترگدی له پیش وتاری دیوانی بابه تاهیر چاپی ۳ سالی ۱۳۳۱ نهو سه فهره ی به نیزیکی سالی ۴۴۷ یا ۴۵۰ زانیوه، له نوسراوه کانی وابسته به ئایینی یارسان (یاری) که به ناوی (که لام) نیو ده بردری له یه ک ده سه ی نهوانه دا که وابسته به دوره کانی بهر له سولتان سه هاک یا سولتان ئیسحاق که بنچینه دانهری ئایینی یارسان - ه له روژگاری شاخوشین لورستانی تا زهمانی په یدا بوونی نهو ئایینه یه، که لامی سهر نه انجام، به خه تی سام نه دین نه یریزی و دیوانی خه تی چه زره تی سه ی فهرزی و دیوانی خه تی بابه تاووس ده سه ی دوهم که، که لام که لیکهن به ناوی سهر نه انجام نیو ده بردرین، که به لای په یره وانی نهو دینه وه فره بهرز و بهرین. سولتان سه هاک له سه ده ی ۸ مانگیدا ژیاوه، شاخوشین له پیشه وایانی نیو به دوره وه ی نهو ریاز و ته ریه ته یش له چاخی بابه تاهیر دا ژیاوه و دیده نیشی لی کردووه و له سروده کانی ئایینی یارسان زهمانی په یدا بوونی شاخوشین به سالی ۴۰۶ ی مانگیده زانی. به پیی و دانی کتیبی راحه تولسدوری راوهندی و سروده کانی ئایینی یارسان (یا نه هلی حق و یاری) نه شی بیژین بابه تاهیر له ساله کانی نیریک به ۳۹۰ ی مانگی له دایک بوبی و له ساله کانی ۴۴۷ یا ۴۵۰ وه فاتی کردی. له ده فته ری سهر نه انجام که به دهس غولامحسین نازاد عه لی نوینهری ئاغای سه ید مه نسور

موشه عشع ریبهری خانهدانی ثاتہش به گی و ئه و سهره نجامه ی وا به دهس سه یید کازم نیک نیژاد ریبهری خانهدانی یادگاریه کانه وه یه و هه روا مه جموعه ره سائیل و ئه شعاری ئه هلی حهق که به کوششی ئیوانوف روسی چاپ کراون، مه به ست گه لی له بابه تاهیر و فاطمه لوره ی ئه وینداری دیرینه ی بابه تاهیر قسه کریاوه و په یدابونی شاخوشین - ی به سالی ۴۶۶ مانگی ناو بردوه، هه روا له نیو ئه و دهفته رانه دا نوسراوه، که سولتان سه ها ک له ۲۴۴ ی مانگی دوا ی شاخوشین له دایک بووه (بروانه سهر گورد. م. ئه ورنه نگ کتیبی سروده کانی بابه تاهیر - چاپی ۱۳۵۰ ی مانگی - تاران، نوسخه یه ک که له سالی ۸۴۸ ی مانگی) دهس نووس له کتیبخانه ی موزه ی قونیه له سهر گلکوی مه ولانا جه لاله دین به لخی رومی دایه، ئوستاد مینوی میکروفیلمی ئه وه ی بو زانکوی تاران هیئاوه و له ژماره ی ۲ سالی ۱۳۳۵ ی هه تاوی له گو فاری زانستگه ی ویژاوه ریشدا چاپی کردوه، که له گه ل زاراوه ی کوردی زاراوه ی گورانی و بادینانی و په هله ویدا یه ک ده گرنه وه و فره لیک نیژیکن. (بروانه پهره ی ۱۱ سروده کانی بابه تاهیر پیراسته ی: م. ئه ورنه نگ چاپی ۱۳۵۰ تاران. راحه تولسدوری راوهندی کوتترین کتیبیکه، که ناوی بابه تاهیری بردوه و ده لی نوسراوه کانی بابه تاهیر دوبه شه عهره بی و په هله وی، به شی عهره بی واژه کورته کانی بابه یه، یه که م به شهرحی عه ینولقوزاته به عهره بی، دوهم شهرح به عهره بی، هی خانی به گ عه زیزیه که له سالی ۱۸۹۰ دا به تکای ئه بولوفا ئه حمه دی نوسراوه و به نیوی: «الفتوحات الربانیه فی مزج الاشارات الهمدانیه» که له شهرحی واژه کورته کانی بابه تاهیر دا له پهره ی ۱۶ سالی ۸۹۰ دا نوسراوه، سیوهم نوسخه، خه تی یه که، به ژماره ی ۱۰۹۳ له کتیبخانه ی نیشتمانی پاریسدا هه یه و میکروفیلمه که ی له سالی ۱۳۵۰ بو. م. ئه ورنه نگ له تاران هاتووه. وه حید ده ستگردی به پیی سهره تای ژماره ی ۱۰ سالی ۱۳۰۷ گو فاری ئه رمه غان نوسخه خه تی یه ک که لای سهردار موئه ید مه راغهی بووه، به دهس کاری یه وه ئه وه ی چاپ کردوه بروانه سروده کانی بابه تاهیر پیراسته ی م.

ٲهورهنگ ٲهره ی ۲۶. ههروه ک له نوسراوه کانی وا بهسته به ٲاینی یارساں (یاری) یا ٲهلی حق دهرده کهوی بابه تاهیر ٲهوینداری کیژی ده بی به ناوی فاطمه لوره له خانهدانی کوردانی لور، جا چونکه به حالآلی ناگه نه یه کتر هه ر دوکیان له هاوولف وهرگرتن و از دین و سهبارت به یه کتر به ٲاکی و ٲاک داوینی ریگای خواناسی و خوناسی و ناسه وهری ده گر نه بهر و به خودا ده گن. ٲهره ی ۲۹ سروده کانی بابه تاهیر. م. ٲهورهنگ. شیعی بابه تاهیر به شیوه زاری رازی (ره یی - راژی) یه.

دلٲ ٲهژ عیشتی رویه ٲ گیچ و ویجه / گه هی سوچی دهر ٲه تاش گه هی بریجه / دلٲ عاشق میسالی چوبی ٲهر بی / سهری سوچه، سهری خونابه ریجه / دیوانی که لام (هه زره ٲ شیخ ٲه میر) به ٲه ٲهیمامی نه مر (حسین روحتابی).

□ نوکته دل هه م مهلبه نندی دلدار و چاکه یه و هه م مهلبه نندی خرابی و خرابکاریه، جه وهه ری ٲاسمانی و جیی رهنجی زه مینه. بابه تاهیر ده لی: مه گهر شیرو ٲله نگی ٲه ی دل ٲه ی دل / به مو دایم به جه نگی ٲه ی دل ٲه ی دل / ٲه گهر ده ستوم ره سه خونت وه ریژم / وه وینه م ٲاچ ره نگی ٲه ی دل ٲه ی دل / دلا! راهی ٲه ٲر خار و خه سه ک بی / گوزه رگاهی، ٲه، به رفه له ک بی / گهر ٲهژ ده سته م بهر ٲایو، ٲوست ٲهژ ٲهن / بهر ٲه فگن ٲا کی باره ٲه که مته ره ک بی / دلت ٲه ی سه نگدل بهر ما، نه سوچه / عه جه ب نه بووه، ٲه گهر خارا نه سوچه / بسوجه م ٲا بسو جانهم دله ترا / دهر ٲه ٲهش چوو بی ٲهر ٲه نهانه سوچه ر دلی دیروم که بیه بوده ش نه می بو / نه سیحه ٲه میکه روم سوده ش نه می بو / به باد هه ش می ده هه م، نه ش می بهر ده باد / به ٲه ٲهش می نه هه م دوده ش نه می بو / جوره بازی بدوم ره فتوم به نه چچیر / سییه ه چه شمی به زه د به بالی مو ٲیر / بره و غافیل مه چه ر، دهر کو هساران / هه ر ٲون غافیل چه ره، خوره ٲیر / دلا: ٲوشه م ژ هیجرت جامه یی نیل / که شه م باری غه مه ٲ چون جامه به رزیل / ده م ٲهژ میهره ٲه زه نه م هه م چون ده می سو بچ / ٲهژ ٲین ده م ٲاده می سوری سه رافیل. - جیی وردبو نه وه یه، بابه تاهیر، نیل - ی به کار بر دوه

کہ نہ تہوہی کورد: بو پرسہ وعہزا، سوڑانی خوئی له خوم دہدا یا سہر شانی بہرہنگی شین بہ خوم شین دہ کا (شہ پوئل).

چریکہ و چیروکی شاخوشین له کتیبی شانامہی حہقیقتہ سرودہی شادرہوان حاج نیعمہ توللا جہیحون ئابادی موکری: (فاتمہ لورہ و بابہ تاهیر له زہمانی گہنجی و عازہ بی دا ئہوینداری یہ ک بون، بہ لآم بہ یہ ک نہ براون و چیڑیان له ہی کتر نہ کردوہ و ہیچیشیان ہاولفی تریان نہ گرتوہ بہ یار و ہہروا بہ چاکی و پاک داویتی ماون. ئیستا ہہر دوکیان پیر و له ئہوینداری دور کہوتونہ تہوہ و خہریکی خوادوڑی و عبادہ تن و فاتمہ لورہ له خانہدانی بیرہ شاہی یا باراشاہی یہو له خاکی گوران له ئوستانی کرماشان نیشته جی بوہ. ہہروہ ک له سہر ئہنجام و شانامہی حہقیقتہ، شاعر و ہونہی ئہہلی حہق و لہ سی پارہی ئہواندا ہاتوہ: میرزا ئامانا له مہزنہ کانی لورستان، شہش کور و کیتڑیکی دہ بی، کچہ ناوی جہلالہ دہ بی، روڑی جہلالہ رو دہ کاتہ تیشکی روڑ و لہنا کاو تیشکی له تیریزئی روڑ، دہ پیرینہ گہروی و قوتی دہدا، ہہرچی دہ کوخی و دہ پشمی بوئی نایہ تہ دہری و بو دایکی دہ گیتڑی تہوہ و دایکی گوئی ناداتی. چہندی بہ سہر ئہوہدا تی دہ پیرئی، کچہ تیگہیی کہ لفہو دوانہ یہ. باوکی له وہ گہیی، وہ بہد گومان بو، بہ کورہ کانی راگہ یاند جہلالہ بہرن و بہ نہینی بیکوژن با نہ بیٹہ ہوئی بہد نیوی. کورانی میرزا ئامانا، جہلالہی خوشکی بی تاوانی خوین برد و له ئاواپی دور کہوتنہوہ و له ریئی برا چکوئلہ کہ یان دلی سوتاو وتی: با دہسمان بہ خویتی خوشکمان سور نہ کہین باشہ، له جیی دور بہرہ لآی بکہین، درندہ بین و بیخون. دہلین: چوار برا ئہو پیشنیارہ یان قہبول کرد بہ لآم یہ کی له براکان وتی: من لہ سہر بہ لیتی باوکم دہ بیہم و دہیکوژم، براکانی دیکہ دایانہ دہس ئہو و گشتیان بہرہو مال گہرانہوہ، ئہم کورہ جہلالہی خوشکی بردہ شوینی دوور، چاو و دہسی بہست و شیری داہینا. بیکوڑی بہ لآم دہسی له ہہوا ویشک و رہق و ہستا، ویستی بہ دہسی چہ پی بیکوڑی، دہنا کاو دہنگی ہاتہ گوئی: ہاکورہ! نہیکہی جہلالہ بی تاوانہ،

زارو پئی کہ له مندالډانی یه، له نوری خوایه و دواى له دایک بون، له نیو خه لکدا به پیاو چاک و چاکه و چاکی ناودار ده بی، کوره به شهرمه وه عوزر له جه لاله ی خوشکی ده خوازى و هر دو به ره و مال دینه وه و مه به سته که ی گیرایه وه، پاش ماوه یه ک جه لاله کورپکی بو ناویان نا (موباره کشا) له دوایدا که نیشانه ی مه زنی لی دباری به شاخوشین ناویان ده برد، له و روزانه دا چاک مه ردی به نیوی (کا که ریدا) هاته لای جه لاله و مزگینی دواروژی روناکی بو مناله که ی پی دا. شاخوشین، په روه رده کرد او ورده، ورده فیه و که مالی دهر که وت وسه ره انجام نوری ئیزده ی له نیو چاوانیدا دهر که وت و گه وره بو ده سی کرد، به گهران به شار و دیدا و په یره وائی زوری گیر هیئا و له پراکه وته ئه و بیره که بچی بو زیاره تی بابه تاهیر و کاتی گه یشته خزمهت بابه تاهیر ئه دوو گه وه ره چاک و پاک و زانا و خواناسانه، ده سیان کرد به راز و نیاز و وتوو یژ کردن، له گه ل یه کدا. بابه تاهیر مه نجه لی بچو وکی بو که چاره گی برنجی ده برد، فاطمه لوره ی به ره شاهی که دلی له دنیا دارنیو له وی له خزمهت بابه تاهیر دا بو. به قسه ی بابه تاهیر له و مه نجه له دا خوار دنی ساز کرد و خوار دیان. شاخوشین ویستی یارمه تی مالی به بابه تاهیر بکا نه ویست و پی وت: تو بو من له گه نج و مال و دارایی باشتر و به قیمهت تری. له دلی بابه تاهیری دا بو، که فاطمه لوره گه ره ک یه، له گه ل شاخوشین دا بروا جا ئه وه بو، له شاخوشین دا وای کرد که به فاطمه لوره بفرمی تا بیته ماره بری، بابه تاهیر و فاطمه لوره ش هر چه نده ئه وینی زاهیری له دلیانا نه مابوو به چاوی باتن بابه تاهیری خوش ده ویست، له بهر ده ستوری شاخوشین خو ی لی ماره کرد و بوونه حه لالی یه کتر، له ملاشه وه شاخوشین له لایان رویی و مریدی زوری په یدا کرد، به لام له ئاخریدا که وته نیو چه می گاماساو له نزیکى هه رسین، کرماشان وله چاوخه لک گووم بو. برواننه دائره تولمه عارف ئیسلامیه، له کتیبی گوینو Gobneau به ناوی (سی سال له ئاسیا). له ته رجه مه ی پروفیسور مینورسکی له ژماره ی ۱۰ سالی ۱۳۰۷ ی هه تاوی مه جه له ی ئه رمه غان و کتیبی سه ره نه انجام، یارسان که به زاراه ی

کوردی گورانی یا هه ورامانی یه، برواننه سروده کانی بابه تاهیر پیراسته ی. م. ئه وره ننگ. گوینو ده نوسی: فاطمه لوره ده یویست بیته پهیره وی شاخوشین و له گه ل ئه و آبروا، سهری کرده سهر چوگی و دوا ی ماوه یه ک سهری بهرز کرده وه، شاخوشین مزگینی به بابه تاهیر دا که پیوهندی بابه تاهیر له گه ل فاطمه لوره، ههروه کو پیوهندی له یلی و مه جنون له قیامه تدا، جی به جی ده بی، به لام مینورسکی له و و تاره دا نوسیویه تی: فاطمه لوره سهری کرده سهر چوگی شاخوشین و کوتوپر مرد و گیانی دهرچو، جا ئه وه بو شاخوشین بابه ی دلخوشی داوه، که له قیامت داوه ک له یلی و مه جنون پیک ده برین. جگه له فاطمه لوره له فاطمه بی تر که خوشکی بابه تاهیر بو، قسه کراوه و ههر دو فاطمه له نیو نارامگی بابه تاهیر نیژراوه. که فاطمه ی خوشکی بابه تاهیر به نیوی (بی بی فاطمه یا فاطمه له یلی) یاد کریاوه، ئازاد هه مه دانی ده لی: قهبری خالی بابه تاهیریش له وی یه، حاجی میرزا عه لی نه فی که و سهری که له ده رویشه کانه، له وی نیژراوه؛ پیر قوباد دیوانه که له ۷۲ پیری ده وره ی سولتان سه ها ک دامه زریته ری ئایینی یارسان له سه ده ی ۸ ی مانگی دا له ژباندای بووه، له (په یمان دین) که به مه زنی و پله و پایه ی هه ندی له گه وره کانی دین شایه دی ده دا له هاتنی باره گای شاخوشین بو مالی بابه تاهیر قسه ده کا و ده لی: ئاو یانه ی تاهیر ئاویانه ی تاهر / بارگه ی شام وه سته ن ئاویانه ی تاهیر / ئاو یا ئه و، یانی شاخوشین ده چیته یانه: مالی بابه تاهیر یانه له مالی تاهیر عالی قه ندهر که له پیران و مه زنه کانی ده وره ی سولتان سه ها ک بووه له ری مه عنه وی و یه کبونی روچه وه، خوئی به نوینگیه ی نموداری بابه تاهیر ده زانی و ده لی: شام بی وه میهمان شام بی وه میهمان. / عالی نان عالی شام بی وه میهمان. / - چه نی نوسه د باش قه له ندهران یانی چاکی قه له ندهران یا باشتیرینی قه له ندهره کان. بابه تاهیر بیم میرد - ی هه مه دان. / به کورتی عالی نان عالی، یانی من عالی پایه بهرز بوم، بابه تاهیر بیم میردی هه مه دانی. یانی من عالی قه له ندهرم من هه مان بابه تاهیری هه مه دانیم و نوسه د سال له گه ل شاخوشین بوم. یانی ههر دو کمان دارای فه ری ئیره دین و روحمان

یہ کہ و لہ گہ و ہر یکین، ہر وہ ک بہ فرمودہی مہولہوی رومی، موتہ حیدی گیانی
میران خواہیہ، شاخوشین بہ نیوی نوسہد ناو ناوی دہن، چونکا یاران و پیرانی خوئی بہ
دہستہ دہستہی نوسہد (۹۰۰) بہش کردوہ.

پیر دانیال دالآھوی کہ لہ ۷۲ پیری دہورہی شا سولتان سہا ک بوہ لہ (پہیمان
دین) دا لہ بارہی فاتمہ لورہوہ دہلی: لہ ریگای پاکی دل و دہرونہوہ فاتمہ لورہ نموداری
خاتو رہمزبار - ی دایکی سولتان سہا ک و دہلی: «فاتمہ لورہ رہمزبارش وانہ» یانی
فاتمہ لورہ بہ نموداری وینہی رہمزبار دانریاوہ. رہمزبار وہ ک پاژ (لہقب) ئاینی
یارسانان بوئو بہ کار براوہ، یانی لہ بہر پاکی و پاک داویننی فاتمہ لورہ لہ راست خاتو
رہمزبار دانراوہ و یارسان ئو بہ وینہی ئو بہری یہی دہورہی سولتان سہا ک دادہنن،
یانی دہلین: فاتمہ لورہ ہر وہ ک رہمزبار بو و ہر دوکیان لہ یہ ک گہ و ہری پاک
کہ لکیان و ہر گرتوہ، کہ فہری ئیزد لہ دو قاپورک یا یہ ک روح لہ دو لہ شابی. ناوی
پہ ہلہیی یا پہلہوی سادہ، واژہی ئاویستایی و کوردی و لوری خوڑہ ماوایی و مہ لایری و
تویسرکانی بہرفرہ لہ نیو سرودہ کانی بابه تاهیردا جیی خوین. کردوٹوہوہ، ہر وہ کو لہ
حوت لہ غزہ شیعری یہ کہی بابه تاهیردا ہاتون: کہ میکرو فیلی دہسخہ تی ۲۵۴۶
کتیبخانہی موزہی قونہی تورکیہ کہ لہ سالہ کانی ۸۴۷ و ۸۴۸ نوسراوہ تہوہ. دہبی
ئوہیش بزاین کہ شہمس قہیس رازی لہ کتیبی (ئہلموعجم فی مہعایری ئہ شعاری
عجم) کہ لہ سہرہ تایی سہدہی حوتہم دا نوسراوہ، یادی شاعر و سرودی دہ کا کہ بہ
فہلہویات ناویان دہبا و دہلی: خوشترین و ہزن و ہزننگہلی فہلہویاتن کہ ئاواز و
لہ حنہ کانی بہ ئہورامان (ہہورامان) نیو دہ برین. کتیبی بورہان قاتبع یا بہہ لہ دا چوہ و
نہیزانیوہ جوڑہ واتایہ کی بوئو ئہورامان داناوہ. یا ویستویہ تی بہ دلی خوئی بیباتہ سہر زاری
پارسی، بہ لام دیارہ ئاواز و لہ حنی ئہورامان تاییہ تی خہلکی ہہورامانی کوردستانہ، (لہ
سالہ کانی ۱۳۴۸) لہ زانکو، کہ زانینخواز بووم، ہہمیشہ لہ گہل ئوستاد رہزی لہ سہر ئو

سروده په هله وی و کوردی یانه که قه یسی رازی باسی کردون، شه ره قسه مان بو (شه پۆل). جا چونکه هۆزی له کیش شاخه یه که له هۆزی لور هر له بهر نه وه لورستانی و کورده کان فره تر به شیوهی وهزن و ئاههنگ و ئاواز شیعر و سرودی خویمان به یان ده کهن، هه ره وه کوجهنگنامه ی نادرشای هه وشاری کوردی قه راخلو و هه رواکتیبی (شیرین و خوسرهو) سروده ی خانای قبادی و چهن کتیب و (سی پاره ی دیکه، هه ره وه ک سروده کانی دینی یارسان و یاری که بهو شیوه دانراون و هه موشیان له ته ک زاراوه ی په هله ویدا فره لیک نیریکن. هه روا ده بی بزاین له راستیدا فره ترینی واژه ی شیعره کانی بابه تاهیر له ره گاژوی واژه ی په هله وین، که له زاراوه ی خه لکی نیشتمانی سپاهان، ره ی: «ریی» و دینه وه ری کورده وارین، چونکا واژه ی په هله وی به واتای پاله وان و شاری و زمانی خه لکی شاره و له کوردیشدا پاله هه یه. ده کری بلین: په هله وان یا پاله وان به واتای شاره وان، پاسه بان و پاریزه ری شار - ه، چونکا له رابردودا، پاریزه ری شاریان ده دا به ده س مروفی پرهیز و قه وی و نه ترس و بویر. هه ره وه کو ئاتروپات که مروفی کورده ماد - ی پرهیز و ئاقل و بویر و نیشتمان خوشه ویست بووه و به دژی داگیر که رانی یونانی و ئیسکه ندهر، راساوه و ته واوی نه و ناوچانه ی که نه مرو به ئازربایجان ناوداره له دوژمن و داگیر که ر، پاکی ده کاته وه و ژبانی پرله خیر و خوشی و شادی بو خه لکه که، دابین ده کا و خه لکه که یش بو ریزدانان له و سه رداره به مشورو دلسوژه ته واوی ناوچه که تائه و پهری ئاوی ئاراس به ناو نه و، ناوی ده نین ئاتروپاتان که ئه لف و نونه که بو نیسبه ته که له زه مانى ئیسلامدا ناوه که، کرابه ئازربایجان، دیاره ئاتر: ئاگر، ئاور، ئازره، ئاتش، ئه رته ش هه مویان ره گاژوی یه کن و هاوخیزان، ئاتر: ئاگر، پات: پاریزه ری ئاگر (شه پۆل) له وه ش ده چی که زمانی په هله وی کون، زمانی بووبی شاری که پیته ختی و لات بووه و نامه و کتیب و سی پاره یشی پی نوسراوه و خه لکی دیش پهیره ویان لیکردووه. له زمانی کوردی نه مرودا (ه) ده بیته (ا) هه ره ک (پهلوان: پاله وان - شهر: شار، قهرمان:

قاره مان و... ههروه ک وازهی دهری یانی زمانی درگاوانانی شاو پاشاکان. که نامه و کتیبیشی پیی دهنوسرا. به کورتی و به کوردی سروده کانی بابه تاهیر له سهر وه زنی (مفاعیلن، مفاعیلن، مفاعیل) و تهژین له وازهی ره سهنی په هلهوی کوردی و لوری خوړه ماوایی، ئاو یستایی، تویسرکانی، مه لاییری و بروجردی (دهیرم، دیریم، دهیروم، نه نالم، نه نالیم، نه ناله) وه ئه مه ش خوئی ده بیته شاکار. وه هیژ و دهسه لاتی بابه تاهیر نیشان ده دا که ئه وه همووه زارووهی زانیوه و سه پیریش ئه وه یه، زیاتر له ههزار ساله که ئه وه شیعرانهی و توه، که چی ئیستالای ئیمه ش شیرین و دلنشین و دلگیر ماوه و ئوگرداریمان بو لای فره ته و اووه چ کاری له وه به سودتره که ئه وه دم به زار و زمانی کوردی بو ئیمه دو اووه و ئه وه سروده دلگیرانهی بو نه ته وهی کورد به جیماوه و بوته گه نجینهی زمانی شیرینی کوردی و لوری. ئیوه جوان له م دو شیعره که له ۸۴۸ نوسراوه ته وه و له کتیبخانهی موزهی قونیه دایه، ورد بنه وه که بابه فهرمویه تی:

یا، کم خور، دی که هان په یدان نه بو یار مه ن ته ژان رو به دامانی ته زده ده ست
 ده گه ردونه ت په ر و پایی نه بود یار یا کم دور دی هه نی دهریه نه بود یار
 واتای وازه سه خته کان یا: جا (کوردیه) کیم = که من، کور تکرای (که م) جیی که من
 دورم دی، وازهی (دی) کوردی و لوری یه و له ریشهی (دین) له کور دیدا ده دیه له
 لوریدا، وازهی (دی) له ئاو یستادا به واتای دیتن و بینینه. خور یا خوړ: روژ، تیشکی
 خوړ و روژه، که هان: که یهان: جیهان، دنیا - یامیر نه وروزی لورستانی که فهرمویه تی:
 «ئیمروسی چه شیات شیت بیمه لیوه / که س نه دارم دی مه کان سیم بگریوه / واتای وازه
 سه خته کان ئیمروسی: ئه مروکه - چه شیات چاوانت. لیوه یانی بو ئه و چاوانت یا بو
 لیوه کانت، سیم بگریوه، بو م بگری - (ئیمرو خال وه لوی کرد که واوم / نمه نه هو ش د.
 سه رم مال خراوم (واتای وازه کان، د سه رم یانی له سه رم - لوی: لیوی، نمه نه: نه ما (د، د)
 پیتی: «لوری، بادینانی و زازایه» (ئه ر بیایی ئه ر نه یایی کار، وات نارهم / خوه ت دانی دی،

نمونه، نو روژگارم / کاروات نارهم، یانی کارم پیت نیه، خوټ دوزانی. دیوانی میر نه وروژ لورستانی به تیکوشانی ئاغای ئیسفهنندیار غهزه نغهری ئومهرایی خوټره ماوایی چاپی ۱۳۴۷ به نه قل له سروده کانی بابه تاهیر. م - ئه ورنه نگ پهره ی ۱۰۵ تا ۱۰۴.

- ئه مه ش شیعری جوان له دیوانی عارفی ره بیانی مه لا ئه حمده جزیری که له سه ده ی ۱۱ ی مانگی ژیاوه که فهرمویه تی: «شوځ و شهنگی زوهره رهنگی / دل ژمن بر دل ژمن» یا خاناخانی قوبادی زانا و هوټنهری ناوار که پیشتر له ۲۵۰ سال له مه و بهر به زاراه ی گورانی، ههورامانی، له کی و لوری دیوانی شیرین و خوسره وی داناوه و به شیعری فهرمویه تی: / به نام ئه و که س (شیرین) ئه رمه ن / په یدا که رد فهرهاد په یش بی، وه کو کهن / ههر سوب تا ئیوار نه پای (بیستون) / ته ققه ی قولنگه ش یاوا به گه ردون / نه راش چه دین جه و چه نه جفا به رده ش / (تعالی) چه سونع په و رده گاریش / جه فاکار شیرین شیرین کرداریش / ئه م شیعره کوردیانه زور له شیعره فارسی به کانی نیزامی گه نجه وی کورد شاعیرانه تر، دلگیرتر، ئه ویندارانه تر و به سوژترن. کتیبی زانیانی کورد نوسراوی دوکتور محمه د صالح ئیبراهیمی (شه پوئل)، به زمانی کوردی، چاپی سالی ۱۳۷۹ ی هه تاوی، تاران، پهره ی ۹۸. دیوانی خانانا، چاپی کوری زانیاری کورد، سالی ۱۹۷۵ ی زاینی، پهره ی ۱. دیاره ئه گه ر به وردی بروانینه سروده کانی بابه تاهیر جوان ده رده که وی واژه ره نگینه کانی بابه له ته ک ئه و واژانه ی و امیر نه وروژی لورستانی، مه لا جزیری و خانای قوبادی و... له شیعری خویندا به کاریان هیناوه له یه ک ریشه و ره کاژوی یه کهن، یا تو بروانه ئه م دو شیعره پروتایه که به زاراه ی تويسرکانی یه / مو مه و جه م کی وه حوکی ده یرا، میروم / ژ خوه م غافل و ئی لا ئولا میروم / ئه ر ئی ئومه و ره ف، ده سسی من و توست / شیه بی مه یل خوه م ئه ئیجا میروم). واژه سه خته کان (ده یرا، زه ریا، ئیلا ئولا: ئه م لا ولا - شیه: هوئی چیه). ئومه له ریشه ی نامه، ئامان، که ههورامانی و له که یه (به پی لیکولینه وه یی، که (زوکوسکی Zukowski) له بابته ت بابه تاهیره وه

کردویہ تی، دہرویشہ عارفہ کانی ٹیرانی بابه تاهیر به ٹهوتاد و ٹهولیاى خوا ده زانن و لاشیان وایه خییوی کتیب و دیوان و نوسراوه یی، فره یه له عیرفان و ناسه وهری و حیکمه تدا. (ئیتته Ethe و بلوشه Bloeh) یش نویویانه که دو نوسخه ی خه تی ته فسیری واژه کورته عیرفانی یه کانی بابه تاهیر، یه کی له ٹوکسفورد Oxford و یه کی تر له کتیبخانه ی نیشتمانی پاریسدا هه یه. زانای ناودار عه لائهدین سه جادی هم له (میژوی تهده بی کوردی، چاپی ۱۹۵۲ - ز - به غا) و هم له (تهده بی کوردی و لیکولینه وه، له تهده بی کوردی دا، چاپی ۱۹۶۸. ز) نویویه تی: «بابه تاهیر کورده و له خانه دانی لوره و به زاراوه ی کوردی که زاراوه ی لوریشی تیدایه ٹه و سرودانه ی داناوه و باسی فاطمه لوره ی ٹه و بنداریشی کردوه و هه روا به ٹهده بی کوردی لوری ده زانی و فهرمویه تی: ٹهوانه ی هوننه کانی بابه تاهیریان نویویه ته وه چون به زاراوه ی کوردی و لوری ناسیا نه بوون، بردویانه ته سهر شیوه زاری فارسی و رهنگی فارسیان لیداو، دیاره ٹه مه یش راست و دروسته و هوننه کانی بابه ده سکاری کریاون. (برواننه ژیناوه ری زانایانی کورد له جیهانی ٹیسلامه تی یا گه نجینه ی فهرهنگ و زانست، نوسراوی (شہ پوئل)، چاپی ۱۳۶۴ ی هه تاوی، تاران)، یا ٹه هونانه:

موسه لسه ل زولف بهر رو ریته دیری

گول و سونبول به هم ٹامیته دیری

په ریشان چون کهری ٹان تاری زولفان

به هه تاری دلی ٹاویته دیری

بی ته سهر دهر گریبانه شه و روچ (روژ)

سرشک ٹه ژ دیده بارانهم شه و روچ (ج = ژ)

موسه لسه ل گیسوان پورتاب مه ککه

خومارین نه رگسان پور خواب مه ککه

برینی تو کہ میہر ئەژما بورینی
بورینہ روزگار ئەشتاب مە ککە
بە سەحرا بنگەرەم سەحرا تە وینەم
بە دەریە بنگەرەم دەریە تە وینەم
بە ھەر جا بنگەرەم کێف و دەر و دەشت
نیشانی ئەژ قەددی رەعنای تە وینەم
یە کی بە رزیگەری دیدەم دەرین دەشت
بە ھونی دیدە گانەش لالە می کیشت
ھەمی کیشت و ھەمی گوفت ئەی دەریغا
کی بایەد کیشتەن و واھیشتەن دەرین دەشت
ئە گەر ئایی بە جونەم وانە واژەم
وہ گەر نائی ژ ھیجرانەت گوداژەم
ھەران داخی کی داری بەر، دلەم نی
بمیرەم یا بسوزەم یا بسازەم
جوړە بازی بو دەم رەفتەم بە نەچچیر
سییە دەستی بزەد بەر بالی من تیر
برو غافل مە چەر ژ کوھساران

ھەران غافل چەرە غافل خورە تیر
چەرە، چەرانن، لە ریشە ی (چەر)ە - لە ئاویستادا بە واتای چەرینە - لارستانی:
چریدە، لوری: چەریدە، لە پەرە ی ۱۹۶ کتیبی (ئەلئە کراد لە بادینان دا نوسراوی زانای
ھیژا ئەنوەر مایی بە زمانی عەرەبی، چاپی ۱۹۶۰. ز. موسل، سرودە کانی بابه تاهیر، بە
کوردی بادینانی دەزانی و دوکتور سەعیدخانێ کوردستانی لە دایر تۆلمە عاریفی

ئیسلامیدا نوسیویہ تی: بابه تاهیر، به کوردی شیعی و تووه و بوئنهلی حهق (یارسان) ی
ناردوه تاله کاری دینیداره فتاری پیی بکهن و ئاینی یارسان بوخواناسی له م سرودانه وه
سه رچاوی گرتووه. شیعر:

گهر ته ژ زهر ته ونه هی دیوانه ته ژ گیل کی په چینه ش کری وانوشه و ول
گهر ته و بشنش نه هی ئان دار شمشاد گهر ته و رونش که ری ئاواج بولبول
سه ره نجامان بشی، پا به رزی پای ته گور وی ماوای ته گل
مانای شیعره کان: ۱ - ته گهر له زیر ئاوبده ی خانو یا کوشکی ساز کراو له گل و
په رزینه که ی به ونه وشه و گول بچنی، ته گهر به ته ندازه ی بلیندی خانوه که، داری شمشاد
بچه قینی که بولبول به ده وریدا ئاواز بخوینی و چه هچه به بکا، سه ره نجام له پیی
ده که وی و ده سوی، پیت و جیت له گوره و له نیو گل، - چاکه وایه مرو ده بی له ژبانی
دنیا دا چاک بی و چاکه بکا، چاکه. (دیوان: دیوه خان، خانو، کوشکی میری، دیوان و
کتیبی شیعر، ول، گول به تایهت گولی سور (ول ههر به و واتایه - ول: شکوفه، به تایهت
خونچه و شکوفه ی تری - ول: یار، دلهر (ولا: ئه ی یار، ولان: گولان) شمشاد: داریکی
راست قهه و بالا، شمشال: ئاواج: (ئاواز = ج) وی: ئه بی ههروه ک واره ی بیم: بوم له
(بیه) به واتای بون، بی له لوریدا یانی بو، له ئاویستادا (بوتهن) له په هله ویدا بون.

۲ - زاریجه م دی وه دای مور یج ته د خوهر د

مور یجانی دو دهستی وه خوا دهر د

ناگه هان با مه دهنه د بازی وه داری

زاره جهش کوشت و موران زاریج ته د خوهر د

دالی جه ته لوه نه د کوهان که رد په رواز

بازهش به کوشت و خونتهش پاک و خوهر د

بمہد نہ چچیرہ وان دہردین و ہد ٹایین

بہ و کہدہش تیر و دال ٹہ ژکار بہد د ر ہد

بشہ نہ چچیرہ وان دہستہت و چا دہست

چہ مہنہت بہد کہرہ ٹہ ژکار بہد د ر ہد

نہ نامی نششہ ٹہ ٹینی کہ مہن کہرد

بہ من ہہران کہرہند، مہر و ہد، کی من کہرد

۲ - کہو یکم دی (جا خاصہ کہو یا زرہ کہو: میرو لہ یہ کی خوارد، میرو لہ کان

دودہ سیان بو لای خوا بہرز کردہوہ، لہ نا کاو بازی لہ داری ہاتہ خورای، کہوہ کہی

کوشت و میرو لہ کان چونہ نیو لاشہی کہوہ کہو و خوار دیان؛ خہرتہل و لاشخورای لہ

ٹہ لوہند کیف ہہ لفری و بازہ کہی کوشت و خوینہ کہشی خواردہوہ و ہہ لقمورانہد، لہ

دواییدانہ چیرہ وانای کہ لہ (دین ٹایین) خراپ بوو، ہات و تیریکی خستو و دالہ کہی لہ کار

خست و تیا بہرد، پروا و نابود بی نہ چیرہ وان دہست، دہست بہ برین چی و بکہوی

دہست، چونکا خراپہت لہ گہل مندا کرد.

یا خوا ناودار نہ بی، ٹہوہی بہ منہت کرد، لہ گہل مندا ہہر ٹہوہ دہ کەن، لہ راست ٹہو

خراپہی کہ من کردم «واژہ سہختہ کان: زاریج = زہرہج، زہرہچ یہ عنی کہو چ خاصہ یا

زرہ کہو، بہ ہہورامانی: ژہرہژ. ٹہو خورد = خواردی - مورج یا مورجانی میرو لہ،

میرو لہ کان - واخورد: خواردی - وا: با - لوری یہ، لیڑہدا زیادہو لہ بہر و ہزنی شیعر

ہاتوہ. شیعر:

خورہ مٹان کیژ کو و ہد کارہ نہ بی خوشدل ٹان کیژ کو و ہد نہ توای کہرد

یانی خوشا بہ حالی ٹہو کہسہی کہ بہدکار نہ بی، دل خوش بی، ٹہو کہسہی کہ

نہ توانی خراپہی بکا و خراپ بی.

۳ - یا کیم دور دی ہہنی دہریہ نہ بود یار یا کیم خورہ، دی کہ ہان پەیدا نہ بود یار

من ئەژان رو به دامانی تەزەد، دەست دە گەردونیت پەرۆ پائی نەبود یار
 - واژە سوختە کان یا - جا (کوردی یە) کیم: کە من کورتکراوی (کەم) کیم جیگایە ک
 کە من دورم دی، دی واژە یە کی کوردی و لوری یە و لە ریشە (دیین) لە کوردیدا. (دیە)
 لە لوریدا، واژە دی لە ئاویستادا بە واتای دیتن و بینینە. خور یا خور روژ، تیشکی خور
 و روژ، کە هان، کە یهان جیهان، دنیا. بابه تاهیر لەم دو شیعەرەدا ئافریدگار و پەرورەندە ی
 جیهانیان بە (یار) نیو دەبا و خوا بە یار و یاور دەزانی. دور یانی گەنجی نەیتی کە خوا
 کە نزی مەخفی یە و دنیا و مافیهای ئافراند، بابه تاهیر لەم دو شیعەرەدا دەلی: ئە ی خوا ی
 دلآوا و دلۆفان جیگایە ک کە دور، دوری سپی لە زەریایی خودایی توڤا هەبوو، منیش لە
 یە کەم روژەووە لەوی بوم و ئەویم دی، هیمان دەریا و شتانی دیکە نەبوون لە دنیای پاک ی
 خودایی دا کە من روژی خودایی توّم دی، هیمان، جیهان و جیهانیان بە دی نەهاتبون. من
 هەر لەو روژە دا کە دەسم لە داوینی بەخشش و کە رەمی تو وەراند بە خودایی تو
 شایەدیم دا، هیمان لە گەردونی گەردان نیو و نیشانی نەبو و جیهانی ئافەرینشیش پەر و
 بالیکی نەبو، ئە گەر پرسیار بکری بابه تاهیر چلۆن لە ناسیاوی خوی بە جیهان، گەنجی
 پەنھان یا دوری سپی قسە ی کردووە و پەیمانی بەندەیی خویی لەو کات و ساتەدا دیتیتە
 یاد، وەلام ئەمە یە کە گەوھەری مروّ لە خواو یە و لە جیهانی روّحدا لە گەل خوا
 پە یوھندی هەبوو و لەویشدا توانیویەتی بیتە وجود. مەولانا جەلالەدین بەلخی لەو
 باتەو یە کە فەر مو یە تی:

صورت از بی صورتی آمد برون باز شدگانا الیه راجعون

وہ لہ دیوانی شہمیشدا لەو پتوھندی یە، قسە ی کردووە کە دەلی:

ماز بالائیم و بالا میرویم ماز دریائیم و دریا میرویم

ہم از اینجا و از آنجا نیستیم ماز بیجائی و بیجا میرویم

بەلی: بابه تاهیر لە روژی بەریوہ لە تە ک خوادا ناسیاو بوو و ہەر لەویوہ پەیمانی

بہندہ یی له گهلّ خوا بہ ستووه. جا ہر بویّ مہولانا جہ لالہ دینیش له بلیندی پایہ یی ئەو
پیرو خواناسہ، گہورانہ، له دنیای بہر له ٹافہ رینش دەدوی:

آنچه تو در آینه بینی عیان پیراندر خشت بیند پیش از آن
پیر ایشانند کاین عالم نبود جان ایشان بود در دریای جود
پیش از آن تن عمرها بگذاشتند پیشتر از کشت برداشتند
پہیمانی روژی بہریّ بہ ناوی (روژی ئەلہست) و پہیمانی ئەلہست ناو ہریاوه،
(ہہروہ ک حافیز شیرازی فہرمویہ تی):

مقام عیش میسر نمی شود بی رنج بلی بحکم بلا بستہ اند عہد الست
له جیگایہ کی دیکہ دا فہرمویہ:
برو، ای زاہد و بر دُر دکشان خرده مگیر

کہ نداد جز این تحفہ بہ ما روز الست

یائہوہ کہ بابه تاهیر دلّی:

۴ - (یاکی ئەژ میہری تہم دەم می زہد ئەی یار

خویش و بیگانہ گان سہنگم زہد ئەی یار

جو رمہم ئینہ کی ئەژ تہ دوست داروم

نہ خونہم کہرد و نہم راہی می زہد ئەی یار).

یار ئە گہر بہواتای خودای دابنیین. شاعیر گازندہ و گلہیی لہوہ یہ کہ لہ ریگای
خواناسی و عیرفانہوہ، بیری بہرز ببوہوہ و لہ گهلّ بیری، ناعارفان و خہلکی رہمہ کی،
یہ کی نہدہ گرتہوہ، خہلک تازاریان دەدا، جا دلّی: خو من نہ خوینی کہ سیکم رزانہ بوو
نہ ریّ گریم کردبو، تہنیا لہ بہر ئەوہی توّم خویش دەوی، تازارم دەدہن، یا مہ بہست لہ یار
دلّہرہ کہی بی، دیارہ تازاردانی خہلک لہ بہر ئەوہ بووہ کہ زور سور بووہ لہ سہر
دلّاری دلّہرہ کہی، دیارہ ہہر دو واتا دە گونجی.

۵۔ (مہن ئان پیرہم کہ خوانندہم قہ لہ ندر نہ خانہم بی نہ مانہم بی نہ لہ نگہر
 رو ہمہ رو، وہ رایہم گیدی گیتی شوہ درایہ و ئہو سہنگی نہہم سہر
 بابہ تاهیر کہ لہ نیوہی ۲ شیعری یہ کہم دا فہر موہ تی: نہ خانہم بی... ئاماژہ ی بہ بی
 خان ومانی خیلآتی لورو کورد، کردوہ کہ خویشی لہ وان بوہ۔ ئہم دو شیعہ کہ لہم
 نوسخہ ی خہ تی موزہ ی قونہ دایہ، کہ خہ تہ کانی لہم نوسراوہ دا دہ کہ ویتہ بہر چاوتان لہ
 ۳۲ نوسخہ ی دیکہ دا نوسراوہ۔ بابہ تاهیر خویشی بہ قہ لہ ندر: «مروقی پاک و
 خواپہ رست کہ خویشی لہ دنیا دار نیوہ و خووی داوہ تہ خواناسی و عبادت کردن»
 ناساندوہ، کہ لہ دنیا بیبہ شہ۔ (ئہو بہواتای سہر، رو، بالآ، لہ ریشہ ی ئاویستایی ئہ ئی وی)
 ہر بہ و مانایہ۔ (ئہو: ئہف) فہر ہنگی ئاویستا۔ یانی (سہرم دہ نیمہ سہر بہرد). (وہ رایہم:
 بی: بیبہ ژوری).

۶۔ یا ئہ زین بہند دہر ئیز ناوہ کہ تیم خونہم ئہو خورد و دہر خوناوہ کہ تیم
 یا دہرین شومہ گیتی ئوم نہ یایہ ئہژ خوبی بارہ، دہر، وہر لاوہ کہ تیم
 واژہ سہختہ کان: ئہز ناوہ شوینیکہ لہ لای ہمہ دان۔ ئہژ: پہ ہلہوی و بادینانی و
 کوردی یہ۔ کہ تیم: کہ و تم ئہ کہ و م۔ لہ کہ و تن، کہ فتن، کہ تن۔ ہ۔ شومہ: شوم، بہد فہر،
 وہر، بہ و لاوہ، وہر: پیش، وہر: وہر۔ کوردی، لوری و پہ ہلہوی یہ۔ بابہ تاهیر لہ دہردی
 دوری دلبراوہ کہ ی فرہ لہ رہ نجدایہ، ئارہ زویہ تی لہ خوینا و خوار دہوہ، رزگاری بی و
 بکہ ویتہ (ئہز ناوہ) تالہ یارہ کہ ی نیزیک بیبہوہ یا لہ خہودا بمری و بیدار نہ بیبہوہ۔

۷۔ پہنج روزی ہنی خورہم کہ ہان بی زہمین خہندان بہرہ ممان ئاسمان بی
 پہنج روئی ہنی ہازید وہ سامان نہ جینان نام نہژ ئان نیشان بی
 بابہ تاهیر لہم دو شیعہ دا دہ یہ وی بلی: ژیانی مرو بہ ہارو تاوسان و پاییز و زمسانی
 ہہ یہ، چہند روژی بہ خوشی و شادی دہژی و دنیا خویشی بو دہراز بیبہوہ و بہ دہمیہوہ
 پیدہ کہ نی، لہ پرائہو خوشی و شادی یہ لہ کیس دہ چی و نیشانیک نامینی کہ ابی توشہ یی

بوځوٽ تازوڅه بکه.

۸ - ټه لپف که ژ کاف نونهش سهر به بهر که رد

همهش هامان که هان ټه و لاجوهر رد که رد

ټانکیش ټه د ټافری گهر دونی گهر دان

ټانهش ټه دساتو و مهن ټه نداجه ټهر که رد

(کاف و نون دیاردی په بو (کن) له عهره پیدا که به واتای (ببه) په. سهر به بهر کردن یا سهر دهر هیټانی ټه لف له نیو کاف و نوندا ده بیټه (کان) یانی: بوو یا ټه نجام گرتن؛ سهره نجام (کن) ده بیټه (کان) ټیشاره به ټایه تی: «انما الامر اذا اراد شیئا ان یقول له کن فیکون» بابه تاهیر ده لی: کاتی ټه لف له کاف و نون سهری دهر هیټاو دنیا و مافیها هاتنه دی و خوا هموو جیهان و جیهانیانی به رهنگی (ټاو: شین) ټابی ساز، دا و بهدی هیټا، ټه وسا خوا گهر دونی گهر دانیسی بهدی هیټا و منیشی کرده ټه ندازه گیر و له بهر تیشکی نوری ټیلاهی به راز و ره مزی دینی و داوهری کردن ناسیاو بوم.

۹ - بشه م به ټه لوهند دامان مهو نیشانوټم دامهن ټه ژ ههر دو گیتی ها وه شانهم

نیشانه م ټوله وو موپه م به زاری بی کی بولبول هی نی وا ویل نیشانه م

بشه م: بروم، مهو: داری تری، ټوله میو یانی خه لفی دازه تری (ها) لوری په به واتای هه په، لیره دا به واتای: ټاو، ټاوه ها، دنیا له خوټم دور ده خه مه وه. ها وه شانهم.) وه شان: بلاو بو ونه وه - راتله کان - وه شاندن: بلاو کردنه وه (ټوم وه شانندن) وه شانن: وه شانندن. وول یا ویل یانی گول. وه ل: شکوټه و خونچه. ویل: یار، دلبر. ویلا: ټهی یار. وولان: گولان.

۱۰ - ټه زټان سپیده بازه م لورستانی به ته نهائی که ره م نه چچیره وانی

همه م به مهن وه دیره ند چرخ و شاهین به نامی مهن که رهند نه چچیره وانی

ټه سپیده باز: بازی سپی. دهر: په رستگهی ره هبانان. دهری: کوردی، په هله وی و

لوریه، به واتای هه بون، داشته ن. شاهین بالداریکی راوه که ره، زوانه ی ته رازو، داری

دریژی تہرازو کہ تاتہرازوی لی قایم کراون. چرغ: سہقر، بالندہیی پرهیژ و بلند، رهننگ
خولہ میٹس، کہ، لکہی رھش و سپی ہہیہ و بال و پھری کلکی دریژن. سرودہ کانی
بابہ تاهیر.م. تہورہنگ.

۱۱ - زاریجہم دی و ہدای موريج تہد خوہرد

موريجانی دو دەستی وەخووا دەرد

ناگہان با مەدەندی بازی وە داری

زارەجەش کوشت و موران زاریج تہد خوہرد

دالی چە تەلوہند کوهان کەرد پەرواز

بازەش بە کوشت و خونەش پاک وا خوہرد

بمەد نەچچیرەوان دەردین وەد تاین

بەو کەدەش تیر و دال تەژکار بەد دەرد

بشە نەچچیرەوان دەستەت و چا دەست

چە مەننەت بەد ت کەرە تەژکار بەد دەرد

نەنامی نەشە تەئینی کە مەن کەرد

بە من ہەران کەرەند، مەر وەد، کی من کەرد

۱۲ - یاکیم دور دی ہہنی دەریہ نەبود یار

یاکیم خوہردید کەہان پەیدا نەبود یار

من تەژان رو بە دامانی تەزەد، دەست

دەگەردونیت پەرو پائی نەبود یار.

چہن نوکتہی وردو جوان جوان

ویژہ رانی (اَمْسِيْتُ كُرْدِيًّا وَ اَصْبَحْتُ عَرَبِيًّا)

□ بابا تاهیر - ی عوریان کہ به زار اوہی ماددی کوردی: (ئاویستایی) یالوری شیعری وتوہ و شیعره کانیشی له سہر و ہزنی مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن له به حری ہہزہ جی موسہ دەسی مہ حذفہ کہ (ن) مفاعیلن له ئاخردا قرتاوہ بابا تاهیر له ۴۴۷ ی مانگی و ہفاتی^(۱) کردوہ.

بابا تاهیر بیجگہ له چارینہ کان ۴۲۱ واژہی کورتی (کلمات قصار) ہہ یہ کہ دەلین: عین القضاة راوہتی کردون و بہ (الفتوحات الربانیہ...) ناوبراوہ.

پروفیسور مینورسکی^(۲) لهو تاریکدا، کہ دوکتور کاسمی کردویہ تہ فارسی دەلی: بہ پی ی نوسخہی دەسخہتی کتیبی (سہر ئہ نجام) کہ له پەر لانهی نہ تہ وہی پاریس له ژیر ژمارہی ۱۹۰۳ زہبت کراوہ، ہندی کہس بابا تاهیریان بہ ہمدانی زانیوہ، بہ لام بہ قسہی (م. کلمان ہوار^(۳)) بابا بہ زمانی ماددی یالوری: (ئاویستایی) شیعری گوتوہ.

چہن ہونہ له بابا تاهیر

نہ وچہ پورہم بشی روژی بہ نہ چیر سییہ بورس بمی پابہ ندو زہنجیر
 ئانچی مودی چہ شہم کہس نہ وینو مورده نہ چیرہ وان و زیندہ نہ چیر
 بابا ئەم چارینہی بو کوژرانی کوری خوئی وتوہ کہ ئاسکولئی بہ کہ مہند بہ زیندوی
 دەگری و بہ قہ لپوزی زینی ئەسپہ کہی دە بہ ستی و بہرہو مال رای دە کیشی لہ ریگتا

۱. راحة الصدور، ئیدوارد براون بہ نہقل له زنجیرہی بلاوہی ئەنجومہنی ئاساری نہ تہ وہی ژمارہی

۱۱۳ چاپی دوہم سالی ۱۳۵۵ ی ہہ تاوی تاران لاپہرہی ۳۶ شہرحی حالی بابا تاهیر و...

2. PROFESSOR MINORESKY

3. M. KELMAN HEVAR

ټه سپه كهي له و ټاسكوټله سل ده كا و كوره كه ده كه وي به لام قاچيكي له ټاوه زنگي دا،
گير ده كا و ټه سپه كه، به را كيشاني ټه و كوره، ده گاته وه بهر دهر وازه ي ماله بابا، باباش بوشين
ټه و چارينه ده لي و ټاسكوټله كه ټازاد ټه كا و كوره كه يشي له و شويته ي ټيستگوري
پيروزي باباي لييه، ده ي نيژي، ټه مه تابشت و سه ورو تا قه تي بابا نيشان ټه دا.^(۱)

خوشا ټانانكي ټه ز پا سهر نه زونن
كه نيشت و كه عبه و بو تخانه و ده ير
لوايي كه ز لوان ټان گول ټايو
به شه و بهر زولفه كان گهر زه نه م دست
يكي بهر ز گهر نالان دهرين ده شت
هه مي كيشت و هه مي گوت ټه ي دريغا
گهرم راني وهرم خاني ته زاني
وهرم بهر سهر نه هي ټه لوه ند و مي مه ند
ټه گهر دل دلبهر، دلبهر كودومه
دل و دلبهر به هه م ټاويته وينه م
مه گهر شيرو پلنگي ټه ي دل ټه ي دل
ټه گهر ده ستوم ره سه خينه ت وهر يژم
ژ ده ست و ديده و دل هه ردو فه رياد
بسازم خه نه جهر ي نيشه ش ژ پولاد

مياني شوعله خوشك و تهر نه زونن^(۲)
سه رايي خالي ټه ز دلبهر نه زونن
به مو خوشته ر ټه ننگي بولبول ټايو
ژ ده ستور روژ بويي سونبول ټايو
به چه شم خون فشان ټالاله مي كيشت
كي بايه د كيشته نو هي شته ن دهرين ده شت
وهرم ټاخر بسوزاني ته زاني
نه مي وازم خودا زاني ته زاني
ټه گهر دلبهر دله، دل راچ نومه
نه زونوم دل كي و دلبهر كودومه
به مو دايم به جه نكي ټه ي دل ټه ي دل
بيي نوم تاچ ره نكي ټه ي دل ټه ي دل
هه رانچي ديده، وينو دل كه رو ياد
زه نه م بهر ديده تا دل گه رده د ټازاد^(۳)

۱. بلاوي ټه نجومه ني ټاساري نه ته ويه يي لاپه ره ي ۹۱۳ سه رچاوه ي به رو.

۲. لاپه ره ي ۳۸ و ۵۸ بلاوي ټه نجومه ني نه ته ويه يي چاپي ۱۳۵۴ - سه رچاوه ي به رو.

۳. بلاوي ټه نجومه ني ټاساري نه ته ويه يي لاپه ره كاني ۳ و ۳۱ و ۱۵ و ۱۷۶ كه ده لي: ده ستردي

□ شیخ عبدوللا ناودار به بابویی^(۱) که له ۳۷۴ ی مانگی وه فاتی کردوه و له شیراز نیژراوه.

□ ئەبو به کر زینهارانی: حوسین بن عهلی بن یهزدانیار که له ۳۳۳ ی مانگی له ورمی وه فاتی کردوه و گۆره پیروزه که ی له لای فیترگی نهوید فه تحه که باوه گه و ره ی ضیاء الحق حسام الدین حه سه ن چه له بی یه که هه ندی لایان وایه مه سنه وی ئەم بو مه ولانای رومی داناوه، که مه ولانا جه لاله دین رومی له دیباجه ی ده فته ری ئەوه ولی مه سنه ویدا، ده لی: (يقول العبد الضعيف... محمد بن محمد بن الحسين البلخي اجتهدت في تطويل المنظوم المثنوی... لاستدعا سيدي... ابو الفضائل حسام الحق والدين حسن بن محمد المعروف بابن اخي ترك ابو يهزید الوقت و جنید الزمان... المتسبب الى الشيخ المكرم بما قال: فنعم (أَمْسَيْتُ كُرْدِيًّا وَ أَصْبَحْتُ عَرَبِيًّا) الخلف و نعم السلف^(۲) که عه للامه قه زویتی به ناوی حوسین بن عهلی ئەبو به کر زینهارانی، بن یهزدانیار ناوی برده، مه و له وی له بهر مه شهور بون به لازمی نه زانیوه ناوی بیا.^(۳)

→ چارینه کانی بابا تاهیری گۆزیوه ته سه ر زمانی فارسی

۱. نفحات الانس چاپی که لکه ته لاپه ره ی ۳۶۲ بابونی - مقدمه ی شدالازار ص ج - کۆبه ی عه للامه

قه زویتی به نه قل له بلاوه ی ئەنجومه نی ئاساری نه ته وه یی لاپه ره ی ۴۸.

۲. شدالازار کۆبه ی ۵۱۲ تا ۵۱۴ به نه قل له بلاوه ی ئەنجومه نی ئاساری نه ته وه یی لاپه ره ی ۴۹

سه رچاوه ی به رو.

۳. لاپه ره ی ۴۵۹ و ۴۶ کتیبی گه نجینه ی فهره ننگ و زانست چاپی ۱۳۶۴ نوسراوی (شہ پوئل).